

TEM-analyyseja

47/2013

ONKO YKSIKÄÄN TYÖLLISYYSKOKEILU ONNISTUNUT SUOMESSA?

Heikki Räisänen

ISSN 1797-5271
ISBN 978-952-227-705-3

Onko yksikään työllisyyskokeilu onnistunut Suomessa?

Heikki Räisänen

Työ- ja elinkeinoministeriö
Ministry of Employment and the Economy
Aleksanterinkatu 36, 00100 Helsinki, Finland
Email: etunimi.sukunimi@tem.fi

Helsinki, helmikuu 2013

RÄISÄNEN HEIKKI: ONKO YKSIKÄÄN TYÖLLISYYSKOKEILU ONNISTUNUT SUOMESSA?

Tiivistelmä: Suomessa ei ole vahvaa perinnettä politiikkakokeilujen harjoittamiseen. Työllisyyspolitiikassa on kuitenkin harjoitettu joitain kokeiluja. Tässä analyysissä suoritetaan meta-arvio Suomessa toteutettujen keskeisten työllisyyskokeilujen tuloksista. Tutkimuskysymys on, ovatko työllisyyskokeilut onnistuneet tuottamaan työllisyysvaikutuksia? Mukana on erilaisia, keskeisesti työllisyyden edistämisen näkökulmasta toteutettuja kokeiluja 1990-luvulta lähtien.

Arvioon sisältyvät seuraavat 12 kokeilua: sosiaaliturvamaksukokeilu, ikääntyneiden matalapalkkatuki, kotitaloustyön verotuki, 6+6 –työaikakokeilu, yksinyrittäjätukikokeilu, starttirahakokeilu, työnetsijäkokeilu, työpankkikokeilu, vuorotteluvapaakokeilu, Paltamon työllisyyskokeilu, Sanssikortti sekä Imatran nuorten kesätyökokeilu.

Kokeilut ryhmitellään aluksi potentiaalisten vaikutusten syntymekanismien perusteella kysyntä-, tarjonta- ja tasapainovaikutuskokeiluihin. Näistä voidaan erottaa vielä suorat ja välilliset vaikutusmekanismit. Kokeilujen tuloksia tarkastellaan ryhmittelemällä kokeilut toimintamekanismin kannalta 1) verotuksiin, 2) suoriin tukiin ja 3) kampanjoihin. Kokeilujen tulosten meta-analyysin perusteella näyttää siltä, että kotitaloustyön verotuki on onnistunut tuottamaan jopa melko suuria työllisyysvaikutuksia. Toinen ainakin osittain myönteisiä työllisyysvaikutuksia tuottanut kokeilu oli ikääntyneiden matalapalkkatuki. Osa kokeiluista on päättynyt, osa vakinaistettu.

Kokeilut on pääsääntöisesti arvioitu. Työllisyyskokeilujen kannalta on kuitenkin olennainen havainto, että vain muutamista kokeiluista on tehty perusteellinen työllisyysvaikutusten analyysi. Useista kokeiluista työllisyysvaikutuksia koskeva tietämys on hyvin puutteellinen. Tämä tulisi ottaa huomioon kokeiluja suunniteltaessa.

Asiasanat: työllisyyskokeilu, meta-arvio, työllisyysvaikutus

Abstract: In Finland, there is no strong tradition of employment experiments. However, some experiments have been executed in the field of employment policy. This paper is a meta-analysis on the outcome of the main employment policy experiments. The main question is, whether the employment experiments have succeeded in creating any employment effects? The analysis covers various types of experiments which have been motivated by employment fostering grounds since the 1990s.

The following 12 experiments are discussed in the analysis: employer's social security contribution experiment, low-wage subsidy for the elderly, domestic work tax deduction, 6+6 hours' working time experiment, subsidy for solo entrepreneurs, start-up grant experiment, job-hunter experiment, job bank trial, alternation leave experiment, Paltamo local employment experiment, "Sanssi" youth voucher experiment and Imatra local youth Summer employment experiment.

First, the experiments are grouped as demand, supply and matching effect experiments based on the potential mechanism through which the employment effects could be created. Second, these are divided as direct and indirect effects. The outcomes of the experiments are analysed by grouping the working mechanisms as 1) tax deductions, 2) direct subsidies and 3) campaigns. This meta analysis demonstrates that domestic work tax deduction has succeeded in creating relatively large employment effects. Another experiment, having created at least partially positive employment effects, is the low-wage subsidy for the elderly. Some of the experiments have ceased to exist, some others have been converted as regular policy.

The employment experiments have mainly been evaluated, however, an essential observation can be made that only a few experiments have been thoroughly evaluated from the employment effects' point of view. This indicates that the knowledge on employment effects for several experiments has serious shortcomings. This should be taken into account when planning experiments in the future.

Key words: employment experiment, meta analysis, employment effect

SISÄLTÖ

1. Lähtökohtia	1
2. Potentiaalisten työllisyysvaikutusten jäsentäminen	1
2.1 Kokeilujen vaikutusmekanismien hahmottaminen	2
2.2 Ryhmittelymetodin perusteet: Eri vaikutustyyppien keskeiset ominaisuudet	4
3. Kokeilujen ryhmittely ja alustavat tulokset	6
3.1 Verotuet.....	8
3.2 Suorat tuet	11
3.3 Kampanjat	16
3.4 Trendwiki –signaalien tulosten koonti	17
4. Päätelmät – onko yksikään kokeilu onnistunut?	18
Lähteet.....	22
TEM-analyyseja – verkkojulkaisusarjassa aiemmin ilmestynyt.....	25

1. Lähtökohtia

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (s. 46) on maininta: ”Tehdään arvio käynnissä olevien ja jo toteutettujen työllisyyskokeilujen toimivuudesta ja vaikuttavuudesta”. Hallitusohjelman maininta on erityisen haasteellinen käynnissä olevien kokeilujen osalta. Myös joidenkin pienimuotoisten kokeilujen tulosten arviointi on aidosti vaikeaa, koska niistä ei ole tehty arviointitutkimuksia ja seuranta-aineistokin on puutteellista.

Työ- ja elinkeinoministeriössä päädyttiin alustavan tilannekartoituksen perusteella siihen, että työllisyyskokeilujen meta-arvio on mielekkäintä koota omana analyysityönä, koska kokeilut ja niitä arvioivat tutkimukset ovat varsin erilaisia ja arvion perustana olevat tutkimukset ovat joka tapauksessa riippumattomien tutkijoiden laatimia. Ulkopuoliselle tutkimustaholle ei olisi ollut esittää mitään uutta aineistoa arvion perustaksi. Tämä analyysipaperi pyrkii vastaamaan em. hallitusohjelman kohtaan¹.

Hallitusohjelma ryhmittelee työllisyyskokeilut kahteen osaan: 1) käynnissä oleviin ja 2) jo toteutettuihin. Tämä on lähinnä käytännöllinen tai poliittis-hallinnollinen lähestymistapa.

Mikä sitten on kokeilu? Tyypillisenä piirteenä kokeilulle on ajallisesti rajattu kesto. Työllisyyskokeilun ominaispiirre puolestaan liittyy tavoitteeseen: pyrkimykseen työllisyyden edistämiseen ja/tai työttömyyden vähentämiseen. Kokeilu voidaan periaatteessa toteuttaa eri muodoissa: esimerkiksi hankkeena tai projektina nykyisen lainsäädännön ja mahdollisesti määrärahojenkin puitteissa tai määräaikaisen lainsäädännön avulla. Kokeiluun liittyy olennaisesti myös ajatus tiedon ja kokemusten hankkimisesta pienemmässä mittakaavassa toiminnan mahdollista myöhempää yleistä käyttöön ottoa varten.

Suomessa ajattelutapana kokeiluissa on ollut tyypillisesti se, että tehdään jotain uutta, lisätään tai tehostetaan jotain palvelua. Myös toisenlainen lähestymistapa olisi mahdollinen. Esimerkiksi Britanniassa on toteutettu työllisyyskokeilu, jossa tiettyjä työnhakua tukevia työnhakijoiden ilmoittautumiseen liittyviä työvoimapalveluja vähennettiin koeryhmältä, jotta niiden vaikutus saataisiin selville (Middlemas 2006). Tavoitteena oli resurssien säästäminen ilman, että poistumavirrat työttömyydestä supistuisivat. Päätulos oli, että harvemmat ilmoittautumisvälit tai puhelimitse tehtävät ilmoittautumiset hidastivat työllistymistä, joten työttömyysturvan lisäkulut ylittivät kevennetystä palvelusta koituvan hallinnon säästön.

2. Potentiaalisten työllisyysvaikutusten jäsentäminen

Kokeilujen potentiaalisten työllisyysvaikutusten tunnistamisessa voi käyttää apuna yksinkertaistettua kehikkoa jäsentämään sitä, kohdistuvatko työllisyysvaikutukset työvoiman kysyntään, tarjon-

---

¹ Työ- ja elinkeinoministeriössä työllisyyskokeilujen meta-arviointia koskevaan keskusteluun ja käsikirjoitusluonnosten kommentointiin ovat osallistuneet neuvotteleva virkamies Päivi Haavisto-Vuori, hallitusneuvos Päivi Kerminen, työmarkkinaneuvos Kimmo Ruth ja työmarkkinaneuvos Matti Sihto, joille esitän parhaat kiitokseni asiantuntevista huomioista. Paperin aiempaa versiota on esitelty myös Työelämän tutkimuspäivien työvoimapolitiikan ja työmarkkinamarginaaleissa saatujen kokemusten tutkimus –työryhmässä 8.11.2012 Tampereella. Kiitän työryhmän jäseniä keskustelusta ja saamastani palautteesta. Tutkimuspäivien julkaisuun hyväksytyyn tiiviimmän artikkelini refereetä kiitän myös tätä laajempaa analyysia parantaneista huomioista.

taan vai molempiin, ovatko ne suoria vai erilaisia välillisiä vaikutuksia tai onko muutoksella vaikutuksia työmarkkinoiden tasapainoon (Alatalo - Räisänen- Tiainen 2010; Alatalo – Räisänen 2010). Usein on hyödyllistä lisäksi eritellä tapauskohtaisesti tarkemmin, mitkä hyödyke- ja työmarkkinatilanteet ovat olennaisia vaikutusten kannalta. Toisinaan vaikutukset myös eroavat lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Oheisessa työllisyysvaikutusten arviointikehikossa voi käydä tarkistuslistan tapaan läpi erilaisia työllisyysvaikutusten ulottuvuuksia, mutta ne myös summautuvat loogisesti yhteen. Mallikehikkoon on numeroitu kukin vaikutustyyppi ja sitä on selostettu tarkemmin alla.

Taulukko 1. Työllisyysvaikutusten arviointikehikko ja työllisyyskokeilujen potentiaalisten vaikutusten pääasiallinen syntymekanismi

	Suorat vaikutukset	Välilliset vaikutukset (esim. kerrannais- / käyttäytymis- tai kasvusysäysvaikutukset)
Työvoiman kysyntävaikutukset: kysynnän määrä tai rakenne muuttuu	1 -paikalliset nuorten työllisyyskokeilut -yksinyrittäjätukikokeilu (-kotitaloustyön tuki) -starttirahakokeilu	2 -sotu-maksukokeilu -matalapalkkatuki -kotitaloustyön tuki -6+6-kokeilu (-starttirahakokeilu) (-vuorotteluvapaakokeilu)
Työvoiman tarjontavaikutukset: tarjonnan määrä tai rakenne muuttuu	3 -vuorotteluvapaakokeilu	4
Työmarkkinoiden tasapainovaikutukset: kysynnän ja tarjonnan yhteensovitus muuttuu	5 -työnetsijäkokeilu -työpankit -Paltamon kokeilu	6 -Sanssi-kortti
Työllisyyden nettovaikutukset	7 (=1 & 3 & 5)	8 (=2 & 4 & 6)

2.1 Kokeilujen vaikutusmekanismien hahmottaminen

Taulukossa 1 on pyritty sijoittamaan keskeiset työllisyyskokeilut työllisyysvaikutusten arviointikehikkoon. Yksi tärkeä havainto on, ettei työmarkkinoiden tarjontapuoleen, toisin sanoen työvoimaan osallistumiseen tai sen rakenteeseen vaikuttavia kokeiluja ole vuorotteluvapaakokeilua lukuun ottamatta ollut. Kaikki muut kokeilut näyttävät liittyvän joko työvoiman kysyntä- tai yhteensovitus-

puoleen. Voidaan kyllä kysyä, olisiko esimerkiksi osatyökykyisten, maahanmuuttajanaisten, vapautuvien vankien tai vaikkapa romanien työmarkkinoille osallistumista ja osaamista koskevia kokeiluja ollut tarpeen kehittää? Monia muitakin ryhmiä, jossa työvoimaan osallistuminen on alhaista, kuten pienten lasten äidit, voitaisiin kokeilun kautta ja osallistumattomiin vertaamalla koettaa saada enemmän työmarkkinoille. Tarjonnan kasvattamiseen pyrkivät kokeilut näyttävät olevan täydellinen aukkokohta suomalaisessa työvoimapolitiikassa. Tämä ei tietysti tarkoita sitä, etteikö mm. mainittuihin ryhmiin liittyviä tarjontapuolen toimenpiteitä olisi olemassa. Niitä on kehitetty esimerkiksi Euroopan sosiaalirahaston (ESR) hanketoiminnassa.

Verotukien potentiaalinen vaikutusmekanismi toimii etupäässä välillisten kysyntävaikutusten kautta, ts. työn hintaan vaikuttamalla pyritään välillisesti kasvattamaan kysyntää. Suoria kysyntätoimia olisivat tässä ryhmittelyssä nuoriin kohdistuvat paikalliset kokeilut, joilla pyritään esimerkiksi kampanjanomaisesti lisäämään nuoriin kohdistuvaa työvoiman kysyntää. Myös yksinyrittäjätukikokeilu on suora kysyntätoimi. Samanlainen on myös starttirahakokeilu. Koska kotitalous poikkeaa luonteeltaan muista työnantajista, voidaan ajatella sillä olevan jossain määrin myös suoria kysyntävaikutuksia, kun verotuki on ehdollinen tietyn alan työpanoksen kysynnälle. 6+6 –työaikakokeilussa pyrittiin siirtymään subvention avulla 8 tunnin työpäivästä kahteen 6 tunnin vuoroon, jolloin työnantajalle syntyisi välillisesti myös tarve kasvattaa työvoiman määrää. Sen vuoksi se voidaan ryhmitellä verotukien kanssa samalla tavoin, vaikka mukana on myös yhteensovitukseen kuuluvia elementtejä. Starttirahakokeilussa voivat myös tulla kyseeseen välilliset kysyntävaikutukset. Vuorotteluvapaa-kokeilu oli tarjontapuolen kokeilu, jolla oli myös välillisiä kysyntävaikutuksia.

Oikeastaan kaikki muut kokeilut kuuluvat kysynnän ja tarjonnan yhteensovituksen piiriin. Työetsijäkokeilu, työpankit ja Paltamon työllisyyskokeilu ovat erilaisista toimintamalleista huolimatta lähinnä suoria yhteensovitusvaikutuksia hakevia toimenpiteitä. Sanssi-kortti voidaan ryhmitellä välillisiin yhteensovitusvaikutuksiin. Sanssi -korttihan tekee näkyväksi mahdollisen työllistämistuen, jonka työnantaja voi saada nuoren henkilön palkatessaan. Itse kortin potentiaalinen vaikutusmekanismi liittyy kuitenkin yhteensovitukseen.

Muista kokeiluista voidaan mainita yhteispalvelupisteitä koskeva kokeilu ja käynnissä oleva kuntakokeilu. Arnkil, Karjalainen, Aho, Lahti, Lyytinen ja Spangar (2004) arvioivat yhteispalvelukokeilua, jossa työhallinnon, kuntien ja KELAn palveluja tarjottiin yhteispalvelupisteistä, jotka sittemmin ovat muuttuneet työvoiman palvelukeskuksiksi. Kokeilu koski lähinnä eri viranomaisten palvelujen tarjoamistapaa ja viranomaisyhteistyötä eli se oli lähinnä hallinnollinen, joskin toimintatapana innovatiivinen.

Vuonna 2012 käynnistyi työllisyyspoliittinen kuntakokeilu. Kokeiluun kuuluu 65 kuntaa ja 26 hanketta. Siinä kunnille tulee aiempaa enemmän vastuuta työllisyyden hoidossa. Tarkoituksena on hakea uudenlaisia kumppanuuteen perustuvia toimintamalleja, joilla pitkäaikaistyöttömiä saataisiin takaisin työhön. Kohderyhmänä ovat etenkin 500 päivää työttömyysetuutta saaneet, mutta myös muut pitkäaikaistyöttömät, jos he uhkaavat syrjäytyä työmarkkinoilta. Kokeilukuntien alueella asuu yli puolet kaikista pitkäaikaistyöttömistä. Eri kunnissa kokeiluista malleista on tarkoitus vaihtaa kokemuksia jo kesken kokeilun. Kuntakokeiluun liittyy myös kolmivuotinen työllistymisrahakokeilu, jossa työllistytvä pitkäaikaistyötön saa pitää työmarkkinatuen vielä ensimmäisen työssäolokauden ajan. Tämä toteutetaan kokeilukunnissa. (Työllisyyden kuntakokeilu, infokirje 18.12.2012). Kokeilun arvioinnista päätetään erikseen.

2.2 Ryhmittelymetodin perusteet: Eri vaikutustyyppien keskeiset ominaisuudet

KYSYNTÄVAIKUTUKSET

1) suorat kysyntävaikutukset

- kuvaa suoraan työnantajien työvoiman kysynnässä näkyvät vaikutukset. Esimerkiksi uusi investointihanke lisää rakennusaikaista työllisyyttä tai työllisyysohjelma lisää siihen valittavien työllisyyttä.

- kuvaa suoraan työnantajien työvoiman kysynnän rakenteeseen kohdentuvat vaikutukset. Esimerkiksi johonkin toimialaan kohdentuva investointiohjelma tai verotuki voi lisätä toimialan työllisyyttä, jos tuotantopanosten hinta alalla muuttuu. Lopputuloksena kysynnän rakenne muuttuu. Rakenteellinen kysyntävaikutus voi olla myös työttömyyteen kohdistuva, esimerkiksi pitkäaikaistyöttömiin työllistämistuki muuttaa työvoiman kysynnän rakennetta.

2) välilliset kysyntävaikutukset

- kuvaa työnantajien työvoiman kysynnässä ilmeneviä välillisiä vaikutuksia. Esimerkiksi investointihankkeessa ne ovat kasvusysäysvaikutuksia tai toiminnan aikaisia vaikutuksia investoinnin valmistuttua. Esimerkiksi työnantajien sosiaaliturvamaksujen alennus voi välillisesti lisätä työpanoksen kysyntää sen hinnan laskiessa.

- kuvaa välilliset rakenteelliset työnantajien työvoiman kysyntävaikutukset. Esimerkiksi, mihin kasvusysäysvaikutukset investointihankkeessa kohdistuvat ja millaista kysynnän rakenteen muutosta tästä voi seurata.

TARJONTAVAIKUTUKSET

3) suorat tarjontavaikutukset

- kuvaa suorat työntekijöiden työvoiman tarjontaan kohdistuvat vaikutukset. Esimerkiksi työssä olevien koulutusta lisättäessä, laskee työvoiman tarjonta välittömästi koulutuksen ajaksi ainakin heidän osaltaan.

- kuvaa suorat työvoiman tarjonnan rakenteeseen kohdistuvat vaikutukset. Esimerkiksi teknologia-alan uusi koulutusohjelma voi laskea alan työvoiman tarjontaa koulutuksen aikana (tosin koulutus voi myös houkutella uutta työvoimaa alalle).

4) välilliset tarjontavaikutukset

- kuvaa välillisesti työvoiman tarjontaan kohdistuvat vaikutukset. Sosiaalietuuksien tai verotuksen muutos voi vaikuttaa kotitalouksien työvoiman tarjontapäätöksiin joko lisäämällä työvoimaan osallistumista tai laskemalla sitä. Esimerkiksi alimpien sosiaalietuuksien verotuksen kiristys voi lisätä työvoiman tarjontaa työnteon muuttuessa suhteellisesti edullisemmaksi. Esimerkiksi yksinhuoltajien kotihoidon tuen korotus voi supistaa työvoiman tarjontaa.

- kuvaa välilliset työvoiman tarjonnan rakenteeseen kohdistuvat vaikutukset. Esimerkiksi matalapalkkaisille suunnattu verotuki voi lisätä näiden työvoimaryhmien työvoiman tarjontaa.

TASAPAINOVAIKUTUKSET

5) suorat tasapainovaikutukset

- kuvaa suorat työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoon kohdistuvat vaikutukset. Nämä vaikutukset eivät ole vain kysyntään tai tarjontaan, vaan niiden yhteensopivuuteen vallitsevalla kysynnän ja tarjonnan tasolla kohdistuvia. Esimerkiksi alueellisen tai ammatillisen liikkuvuuden tukeminen (vaikkapa liikkuvuustukea tai ammattisuoja koskeva muutos) voi parantaa tasapainoa ja lisätä työsuhteiden määrää. Tasapainovaikutusten enimmäispotentiaalia voi arvioida avointen työpaikkojen ja työttömien työnhakijoiden määrien avulla.

6) välilliset tasapainovaikutukset

- kuvaa välilliset työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoon kohdistuvat vaikutukset. Nämä vaikutukset eivät ole vain kysyntään tai tarjontaan, vaan niiden yhteensopivuuteen kohdistuvia. Esimerkiksi työmarkkinainformaation parantuminen tai työnvälitysteknologian kehittyminen voi välillisesti vaikuttaa kysynnän ja tarjonnan parempaan tasapainoon. Myös työmarkkinoiden ja koulutuksen ennakkoinnin paraneminen voi johtaa myönteisiin välillisiin tasapainovaikutuksiin.

NETTOVAIKUTUKSET

7) suorat nettovaikutukset

- suorat työllisyyden nettovaikutukset koostuvat välittömistä vaikutuksista kysynnässä, tarjonnassa ja tasapainossa. Nettovaikutusten arvioinnissa on otettava huomioon myös ei-aiottujen sivuvaikutusten laajuus. Sivuvaikutusten päämuodot ovat työmarkkinavuoto (mitä olisi tapahtunut ilmankin politiikkatoimea), syrjäyttämisaikutus (politiikkatoimen kohderyhmään kuuluvat syrjäyttävät esim. rekrytoinnissa muita) ja korvausvaikutus eli substituutio (kohderyhmään kuuluvat korvaavat toisia työntekijöitä ja siten muuta tuotantoa samassa tai kilpailevissa yrityksissä)². Nettovaikutus voidaan pyrkiä arvioimaan määränä ja suhteellisena vaikutuksena.

8) välilliset nettovaikutukset

- välilliset työllisyyden nettovaikutukset koostuvat välillisistä vaikutuksista kysynnässä, tarjonnassa ja tasapainossa. Arvioinnissa on otettava huomioon myös ei-aiottujen sivuvaikutusten laajuus. Nettovaikutus voidaan pyrkiä arvioimaan määränä ja suhteellisena vaikutuksena.

Suorien ja välillisten nettovaikutusten summa muodostaa lopulliset työllisyysvaikutukset.

---

² Syrjäyttämisen- ja korvausvaikutuksen ero on kirjallisuudessa joskus epäselvä. Hämäläinen ja Tuomala (2006) käsittelevät korvausvaikutuksena yritysten sisäistä ja syrjäyttämisenä niiden välistä (tuetun ja muun työllisyyden kautta ilmenevää) vaikutusta. Tässä lähdetään kuitenkin siitä, että erotetaan rekrytoinnissa ja muussa työllisyydessä ilmenevät vaikutukset toisistaan.

DYNAAMISET VAIKUTUKSET

Dynaamisilla vaikutuksilla tarkoitetaan erilaisia kannustinvaikutuksia tai muita käyttäytymismuutoksia, jotka vaikuttavat työvoiman kysyntään tai tarjontaan. Dynaamiset vaikutukset voivat olla myös erilaisia kerrannaisvaikutuksia ja työllisyysvaikutukset voivat syntyä pidemmällä aikavälillä talouden dynamiikan ja kasvuvaikutusten kautta. Usein dynaamisten vaikutusten kvantifiointi on erittäin vaikeaa ja edellyttää tutkimuksellista lähestymistapaa. Tällöinkin kuitenkin vaikutusmekanismien tunnistaminen on usein mahdollista perustuen talousteoriaan ja aiemmin tehtyyn empiiriseen tutkimukseen.

MARKKINATILANTEEN HUOMIOON OTTAMINEN ARVIOISSA

Markkinatilanteella on paljon merkitystä vaikutusten muodostumisessa. Työllisyysvaikutukset riippuvat paitsi työmarkkinoiden toiminnasta ja kireydestä, myös kilpailutilanteesta hyödykemarkkinoilla. Tilanne joillain osamarkkinoilla voi poiketa olennaisesti toisista markkinoista mm. rahoituksen saatavuuden, työvoiman tarjontatilanteen, kysynnän suhdanneluonteisuuden, hinnanmuodostuksen erityistekijöiden, harvojen palvelun tuottajien tms. seikkojen vuoksi. Sen takia eri aloilla laadittuja vaikutusarvioita ei voi sellaisenaan siirtää toisille aloille. Esimerkiksi parturi- ja kampaamopalveluiden alv-alennus ei mennyt palvelujen hintoihin saakka kuluttajalle. Ravitsemusalan alv-alennusta taas perusteltiin tämän kokeilun tulosten jälkeen sillä, että markkinatilanne on toisenlainen kuin parturi- ja kampaamoalalla.

3. Kokeilujen ryhmittely ja alustavat tulokset

Edellä tarkasteltujen ryhmittelyjen lisäksi kokeilut voidaan ryhmitellä myös niiden sisällöllistä luonnetta ja toimintatapaa ilmentävällä tavoin. Tällä perusteella kokeilut voidaan ryhmitellä ensinnäkin 1) verotukiin, 2) suoriin tukiin ja 3) kampanjoihin³. Jatkossa käytetään tätä ryhmitystä, vaikka joissain kokeiluissa, esimerkiksi Paltamon malli ja työpankit, on ollut kyse myös toimintamallien kehittelystä, jonka tuki on mahdollistanut. Seuraavassa ryhmitystä ja kokeilujen olemassa olevaa tietopohjaa pyritään jäsentämään eteenpäin. Edellä esitetyn kolmijaon lisäksi kokeilut ryhmitellään toteutuneisiin ja käynnissä oleviin, mikä on olennainen niiden tulosten arvioinnin kannalta. Tosin kaikkia päättäneitäkään kokeiluja ei ole arvioitu. Kuitenkin joitain kokeiluja on arvioitu hyvinkin perusteellisesti ja niistä on myös tutkimustuloksia saatavana.

---

³ Verotuella tarkoitetaan verojärjestelmän kautta annettua tukea, kuten kohderyhmän alempaa verokantaa tai verovapautta. Esimerkiksi työnantajan vapautus sosiaaliturvamaksuista on verotuki. Suoralla tuella tarkoitetaan tuen antamista hallinnollisella päätöksellä kohderyhmään kuuluvalle. Esimerkiksi yksityisrittäjätuki on suoraa tukea. Kampanjoilla tarkoitetaan kohderyhmään kuuluvien aktivointia johonkin toimintaan tiedottavilla menetelmillä. Esimerkiksi Sanssi – kortti on kampanja.

Taulukko 2. Kokeilujen ryhmittely ja arviointia koskeva tietopohja

kokeilun tyyppi	toteutuneet	käynnissä olevat	arviointitulos	julkaisu(t)
1) verotuki	sotu-maksukokeilu		ei työllisyysvaikutuksia, palkat nousivat vertailualueetta nopeammin	useita, VATT ja STM (Korkeamäki – Uusitalo (2005, 2006, 2008), Korkeamäki 2011
	matalapalkka-tuki		työllisyysvaikutus n. 2000 henkeä, uudet työpaikat lähes yksinomaan julkisella sektorilla. Yli 40 % uusista työsuhteista syntyi työttömien työllistyessä. Tuki ei siirtynyt palkkoihin eikä voittoihin.	Karikallio- Volk (2009); Suomen matalapalkkatuen kohdentuminen ja työllisyysvaikutukset, TEM
	kotitaloustyön tukikokeilu (yritystukimalli ja verotukimalli)	kotitaloustyön verotuki	työllisyysvaikutus yli 3500 htv:tä eli n. 4600 työpaikkaa (aiemmin n. 4000 työpaikkaa)	K. Niilola, M. Valtakari ja I. Kuosa (2005); Kysyntä-lähtöinen työllistämisen ja kotitalousvähenhennys, työministeriö Niilola – Valtakari (2006); Kotitalousvähenhennys kotipalvelumarkkinoiden luojana ja työllisyyden lisääjänä, työministeriö
2) suora tuki		työpankit	v. 2011 työllistettiin 274 henkeä, joista 67 välitettiin muille työnantajille	Valtakunnallinen työpankkikokeilu 2010 (2011), STM; Valtakunnallinen työpankkikokeilu (2012), STM
	yksinyrittäjätukikokeilu		rohkaisi rekrytointiin ja ohjaa vakinaisiin, kokoaikaisiin työsuhteisiin. Ehdotettiin jatkossa järjestettäväksi osana palkkatukea.	Yksinyrittäjätuen vaikutavuuden ja toimivuuden arviointi, TEM-julkaisuja 18/2011
	starttiraha-kokeilu		liki 2/3 ei-työttömänä aloittaneista olisi perustanut yrityksen ilmankin starttirahaa, poisti teennäistä työttömäksi siirtymistä, myönteisiä välillisiä vaikutuksia, 16 % ei-työttömistä starttirahan saajista ei olisi perustanut yritystä, koettiin nopeuttaneen yrityksen perustamista	Stenholm (2006 ja 2007) Starttirahalla yrittäjyyteen ja Starttiraha yrittäjyyden avaimena, työpoliittisia tutkimuksia 320 ja 332, työministeriö
	työnetsijäkokeilu		hallinnollisten tietojen perusteella volyymit jäivät vähäisiksi, kokeilu lopetettiin	ei tiedossa
	vuorotteluvapaa-kokeilu	vuorottelu-vapaa	käyttö keskittyy kuntiin ja naisiin, vuorottelijoista yrityksissä kolmannes, koetut vaikutukset myönteiset, sijaisista 58 % oli sijaisuuden jälkeen samalla työnantajalla, työllisyysvaikutus oli vuorottelijoille kielteinen, sen sijaan sijaisille	useita: Nätti, Ruuskanen, Virmasalo (1997a ja b), Nätti, Manninen ja Anttila (2005), Junka, Korkeamäki, Rokkanen ja Uusitalo (2009)

			myönteinen	
		Paltamon kokeilu	arviointi kesken. Paltamossa vertailukuntaa vähemmän siirtymiä avoimille työmarkkinoille. Ei vaikutuksia kunnan toimeentulotukime-noihin tai asiakasmääriin	THL:n monivuotinen arviointitutkimus, Paltamon kokeilun väliraportit 1-5 valmistuneet
	6+6 -työaikakokeilu		kokeiluja yrityksissä ja 19 kunnassa v. 1997-98. Osallistujia 1300 ja 580 työtöntä työllistyi.	Anttila (2005), Jyväskylän yliopisto
3) kampanjat		Sanssi-kortti	työllisyysvaikutuksista ei näyttöä, myönteisiä asennetason vaikutuksia	TEM-julkaisuja/ työ ja yrittäjyys 25/2012
		”Imatran nuorten kesätyökokeilu”	kokeilussa mukana olevat yritykset tarjosivat kesätyöitä yhdelle nuorten kohortille	ei tiedossa, Kehitysyhtiön verkkosivuilla hankkeen arvio

3.1 Verotuet

SOSIAALITURVAMAKSUKOKEILU

Vuoden 2003 alusta työnantajan sosiaaliturvamaksu poistettiin kolmeksi vuodeksi 20:n Pohjois-Lapin (Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio, Inari, Sodankylä, Utsjoki, Kemijärvi, Pelkosenniemi, Pello, Posio, Salla, Savukoski ja Ylitornio) ja ns. A-saaristokuntien (Hailuoto, Houtskari, Iniö, Korppoo, Nauvo ja Velkua) alueella toimivilta yrityksiltä. Kokeilun perusteella työnantajamaksut alenivat kokeilun alueen yrityksissä 3-6 prosenttiyksikköä, keskimäärin 4,1 prosenttiyksikköä. Yritykseltä tämä edellytti verottajalle tehtävää aloittamisilmoitusta, jonka jälkeen yritys saattoi jättää sotu-maksun tilittämättä. Kokeilu rahoitettiin järjestelmän sisältä, ts. muiden alueiden yritysten sosiaaliturvamaksuja nostettiin erittäin lievästi, 0,014 prosenttia. Kokeilun arviointi toteutettiin hyvin huolellisesti ja siitä on raportoitu useissa tutkimuksissa (Korkeamäki – Uusitalo 2005, 2006 ja 2008, Korkeamäki 2011). Jo lainsäädännössä edellytettiin kokeilun arviointia. Kokeiluasetus julkaistiin ennen kokeilun alkua. Sen perusajatus oli vertailla mahdollisimman samankaltaisten alueiden samankaltaisia yrityksiä kokeilu- ja vertailualueilla ns. kaltaistettujen parien menetelmällä. Vertailtavat yritysparit eivät ole, eikä niiden tarvitsekaan olla täysin samanlaisia⁴. Kokeilukuntien vertailukunnat on valittu Kainuusta ja Pohjois-Karjalasta. Saaristokuntien yrityksiä puolestaan verrattiin rannikkokuntien yrityksiin. Ennen kokeilun alkua ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä eroja koe- ja vertailuryhmän välillä.

Tulosten mukaan kokeilu- ja vertailualueiden työllisyyden muutoksissa ei ollut kokeilun aikana tilastollisesti merkitsevää eroa. Työllisyyttä koskevat piste-estimaatitkin ovat lähellä nollaa. Kokeilulla näytti olevan pieni vaikutus kokeilun alueen yritysten palkkatasoon, palkat kasvoivat 2 prosenttia vertailualueella nopeammin. Palkkojen nousun vuoksi vain noin puolet työnantajamaksujen alenuksesta alensi työvoimakustannuksia. Kokeilun laajennuttua Kainuuseen, suoritettiin vielä arviointi (Korkeamäki 2011) sosiaaliturvamaksuvapautuksen vaikutuksista yritysten työllisyyteen, palkkasummaan, voittoihin ja työntekijöiden tuntipalkkoihin. Tulosten mukaan maksualennus ei aiheuttanut tilastollisesti merkitseviä muutoksia näistä mihinkään.

⁴ Tasapainotus on tehty propensity score matching –menetelmällä.

Alkuperäinen tutkimusasetelma romuttui kun Kainuun itsehallintokokeilussa päätettiin Kainuun alueen yrityksille myönnettävästä sotu-maksuvapautuksesta. Kaikki nämä kunnat sijaitsivat alkupe-
räisen asetelman vertailualueella. Tämä vapautus oli voimassa vuosina 2005-2009.

Arviointitutkimuksessa päädytään siihen, että alueellisen kokeilun vaikutukset ovat ilmeisesti valta-
kunnallista suurempia (valtakunnallinen kokeilu pitäisi rahoittaa muita veroja tai maksuja korotta-
malla tai leikkaamalla julkisia menoja) ja korkean työttömyyden alueella toteutetun kokeilun vaiku-
tukset matalan työttömyyden aluetta suurempia. Kolmen vuoden kokeilu on kuitenkin lyhyt aika
siihen, että yritykset sopeuttaisivat toimintaansa maksualennukseen. Samansuuruisella pysyvällä
muutoksella olisi enemmän vaikutusta investointeihin ja työllisyyteen. (Korkeamäki – Uusitalo
2005). Alueellinen kokeilu saattaa johtaa korvausvaikutuksiin, jos yritykset uudelleenkohdentavat
työvoimaa kokeilualueelle. Tulosten perusteella sekä työvoiman kysynnän että tarjonnan jousto on
samaa suuruusluokkaa. Sosiaaliturvamaksun alennus kasvatti piste-estimaatin perusteella työllisyyt-
tä 1,3 prosenttia. (Korkeamäki – Uusitalo 2012). Lopputulokseksi jää, ettei työllisyysvaikutuksista
ollut näyttöä.

MATALAPALKKATUKI

Matalapalkkatukikokeilun taustana oli paljolti Holmin ja Vihriälän (2002) analyysissaan esille nos-
tama keskustelu. He katsoivat, että kysyntää ei ole riittävästi keskimääräistä heikommin tuottavalle
työvoimalle. He arvioivat myös, ettei palkanmuodostus ota tällaisen työvoiman työnantajalle aiheut-
taman kustannuksen alentamistarvetta huomioon. Sen vuoksi he ehdottivat, että työnantajan kustan-
nuksia voitaisiin pienentää alentamalla matalan tuottavuuden työn työnantajamaksuja. Keskustelun
ja päätöksentekoprosessin jälkeen päädyttiin kokeilemaan ikääntyneille kohdennettua matalapalkka-
tukea, joka toteutettiin työnantajan sosiaaliturvamaksujen alennuksena.

Ikääntyneille kohdennettu matalapalkkatuki oli voimassa vuosina 2006-2010. Kokeilun tarkoituk-
sena oli lisätä matalapalkkaisen työn kysyntää. Tuki maksettiin työnantajalle, jolla oli palvelukses-
saan 900-2000 euron kuukausipalkalla olevia vähintään 54-vuotiaita henkilöitä. Kuukaudessa tuli
olla myös työtunteja vähintään 140. Valtiosektori oli rajattu ulos kokeilusta. Kokeilu toteutettiin
teknisesti siten, että työnantaja jätti tukea vastaavan määrän palkoista toimitetuista ennakonpidätyk-
sistä suorittamatta verottajalle. Tuen määrä oli 44 % 900 euron ylittävästä osuudesta, kuitenkin
enintään 220 euroa (tämä täyttyi 1400 euron palkkatasolla). Tuki alkoi laskea 1600 euron palkasta
ylöspäin. Enimmäistuki laski työnantajan sosiaaliturvamaksut yli 20 prosentista noin 5 prosenttiin
palkasta.

Arviointitutkimuksen⁵ mukaan (Karikallio – Volk 2009) tuki kohdentui voimakkaasti julkiselle
sektorille (68 % tukea saaneista). Kolmannes työskenteli sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä.
Yli 80 % tuen saajista oli naisia. Yritykset ovat usein jättäneet tuen hakematta, mikä perustui yri-
tystyskyselyn mukaan tietämättömyyteen tuesta. Tuen työllisyysvaikutuksiksi arvioitiin noin 2020
henkeä. Tämä koostui 720:sta uudesta työsuhteesta, 1300:n työsuhteen jatkumisesta, 300:n työttö-
män työllistymisestä sekä 140:n työttömyyden välttämisestä.

Tuen avulla syntyneet uudet työpaikat ovat kuitenkin lähes kokonaan julkisen sektorin töitä. Uusien
työsuhteiden osuus kokonaisvaikutuksista on kolmannes, näistä taas noin 40 %:n osuus perustui
työttömien työllistymiseen. Ilman matalapalkkatukea työ olisi päättynyt 1300 työntekijällä. Matala-
palkkatuen vaikutukset olivat myönteiset työtuntien määrään, työsuhteiden kestoon ja osa-aikaisten

⁵ työllisyysvaikutuksia arvioitiin ”erot eroissa” –menetelmällä hyödyntäen kaltaistamismallia. Koeryhmään kuuluville
valittiin verrokki yhdestä tai painotettuna keskiarvona useammasta kontrolliryhmän työntekijästä propensity score mat-
ching –menetelmällä.

työntekijöiden siirtymiseen kokoaikaisiksi. Matalapalkkatuki ei ole siirtynyt palkkoihin, eikä yritysten voittoihin. Se osoittautui kuitenkin melko kalliiksi tueksi. Alun perin tavoiteltiin työllisyyden kasvua yksityisellä sektorilla. 79 %:ssa yrityksistä, joissa on ollut ainakin yksi tukeen oikeutettu työntekijä, tukea ei ole käytetty, koska siitä ei ole tiedetty. Osa arvioi myös hyödyt pieniksi ja hakumenettelyn monimutkaiseksi.

Matalapalkkatuki ei Karikallion ja Volkin (2009) mukaan jäänyt merkityksettömäksi, vaikka siihen liittyi monia ongelmia. Argumentti vaikuttaa perustellulta, koska työllisyysvaikutuksia saatiin aikaan.

KOTITALOUSTYÖN TUKI

Kotitaloustyön tuki alkoi kokeilujaksolla lokakuussa 1997. Siinä eri osissa maata oli käytössä joko verotukimalli (Etelä-Suomen, Oulun ja Lapin läänit) tukea käyttäville kotitalouksille tai suora yritystuki (Itä- ja Länsi-Suomen läänit) kotitalouspalvelualan yrityksille. Kokeilun jälkeen koko maahan otettiin käyttöön verotukimalli vuonna 2001. Tämän mallin työllisyysvaikutuksia on arvioitu monipuolisesti (Niilola – Valtakari – Kuosa 2005; Niilola – Valtakari 2006).

Kotitalousvähennys kohdistui erityisesti remonttipalveluihin (70 % vähennystä hyödyntäneistä kotitalouksista käytti tätä), siivoustöiden ollessa toinen tärkeä ala (25-30 %). Sen sijaan piha- ja puutarhatöitä sekä hoivapalveluita ja lastenhoitoa käytti kumpaakin vain noin 5-10 prosenttia vähennystä hyödyntäneistä. Suuri osa remontoinnista olisi teetetty myös ilman tukea, joten osa verotuesta valuu kotiremonttien tekijöille ja alan yrityksille.

Tulosten perusteella kotitalousvähennyksellä on ollut monia hyödyllisiä vaikutuksia: vuonna 2003 vähennyksen piirissä tehtyä työtä oli noin 8000 työpaikan (5400-6700 henkilötyövuoden) verran. Näistä puolen arvioitiin olevan olemassa myös ilman verotukea. Kotisiivouksen markkinat ovat syntyneet verotuen ansiosta. Siivoojista noin 40 % palkattiin työttömistä. Kotitalousvähennyksen kautta syntyneet työpaikat ovat markkinaehtoisia ja pysyviä, eivätkä syrjäytä muuta työtä. Myöskään hallinto- tai neuvontaresursseja ei ole tarvittu.

Osa pimeästä työstä on saatu virallisen työn piiriin, millä on ollut huomattava fiskaalinen vaikutus verotulojen lisäyksen ja menojen säästön kautta. Yrittäjien arvion mukaan pimeän työn osuus kotitalouspalveluissa aleni 60 %:sta neljäsosaan. Toiminnan kehittymistä ovat vaivanneet työvoiman saatavuus, alhaiset palvelujen hinnat, pimeä työ sekä kehittymättömät markkinat. Vuoden 2004 tilanteessa arvioitiin vähennyksen laskennalliseksi työllisyysvaikutukseksi n. 10 000 henkilötyövuotta (n. 12 100 työpaikkaa), mistä nettomääräistä työllisyyttä olisi 3500 henkilötyövuotta (n. 4 600 työpaikkaa). Remonttien osuus nettohenkilötyövuosista oli 84 % ja siivouspalvelujen 14 %, työpaikoista siivouksen osuus oli kuitenkin lähes kaksinkertainen.

Työllisyysvaikutuksen kasvattaminen edellyttäisi arvioinnin (emt. 2005) mukaan tuen kohdentumista huomattavasti voimakkaammin siivoukseen ja kotipalveluihin. Kotitalousvähennys on arvioinnin perusteella työllisyysvaikutuksiltaan toimiva ja kasvava järjestelmä. Vähennystä käyttää nykyisin yli 400 000 henkilöä ja vähennys oli vuonna 2011 yhteensä 476 M€ kun vähennyssumma oli valtakunnallisen tuen alkaessa v. 2001 vain 32 M€ Niilolan, Valtakarin ja Kuosan (2005) sekä Niilolan ja Valtakarin (2006) tutkimuksissa arvioitu kotitalousvähennys ei ollut enää kokeiluvaiheessa, vaikka tukijärjestelmä syntyikin työllisyyskokeilun tuloksena. Syntyhistoria ja tukiehtojen useat muutokset perustelevat kotitaloustuen käsittelyä työllisyyskokeiluna. Kotitalousvähennyksen ehtoja on myös sittemmin muuteltu useaan otteeseen. Tukea laajennettiin vuoteen 2009 saakka, kunnes vuon-

na 2012 tukitasoa supistettiin. Järjestelmän mittavuus ja tehtyjen arviointien ajoittuminen kotitaloustuen alkuvaiheeseen perustelevat myös uuden vaikuttavuusarvion tarvetta.

3.2 Suorat tuet

TYÖPANKIT

Työpankki pyrkii etsimään töitä ja toimeksiantoja työttömien työllistämiseen. Ideana on, että sen tulee olla taloudellisesti kannattavaa liiketoimintaa. Työpankkitoimintaa harjoittaa yritys (osakeyhtiö tai osuuskunta). Se toimii puolestaan yhteistyössä työpajojen, kolmannen sektorin toimijoiden ja kuntasektorin kanssa. Työpankki vuokraa työntekijöitä asiakasyrityksilleen. Työpankilla on oltava itsellään omaa tuotantoa tai toimintaa niin, että vuokratyösuhteiden väliset ajat voidaan täyttää. Tämä tarkoittaa vähintään 20 % liikevaihdosta. Myös koulutusta voidaan käyttää vuokrasuhteiden välisten aikojen täyttämiseen. Sosiaali- ja terveystieteiden työpajankiraportin (2012) mukaan työpankkiyrityksen tulisi olla liikevaihdoltaan riittävän suuri, esimerkiksi 350 000 euroa. Työsuhde pyritään aina tekemään pitkäaikaiseksi ja työntekijän halutessa kokoaikaiseksi. Työntekijöistä vähintään 30 % tulee olla pitkäaikaistyöttömiä tai vajaakuntoisia⁶.

Työpankkikokeilu käynnistyi v. 2009. Nykyinen hallitus laajensi kokeilun valtakunnalliseksi. Samalla toiminnan volyyminä pyritään voimakkaasti lisäämään. Kokeilun tavoitteena on lisätä osatyökykyisten, pitkäaikaistyöttömien ja muiden pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Työpankin ajatuksena on aluksi vuokrata henkilöitä työpankista yrityksille ja edistää heidän työllistymistään näihin yrityksiin. Asiakasyritykselle palvelut ovat maksullisia. Työpankki maksaa työehtosopimusten mukaisen palkan työntekijöilleen. Tukea työllistämiseen saa vajaakuntoisen tai yli kuusi kuukautta työttömänä olleen henkilön osalta. Työpankkikokeilussa oli työllistetty v. 2011 274 henkilöä, joista 67 oli välitetty muille työnantajille. Työllistettyjen määrät kasvoivat 40 % vuodesta 2010. Kasvu painottui pitkäaikaistyöttömiin, kun edellisenä vuonna osatyökykyisten osuus oli suurempi. (Valtakunnallinen työpankkikokeilu 2011, 2012). Tavoitteena on työllistää v. 2015 loppuun mennessä lähes 5000 henkilöä. Tavoitetta toteutetaan uudella Työpooli –palvelulla, jossa asiakasyritystä autetaan löytämään, kouluttamaan ja palkkamaan työvoimaa. Työpankeissa on myös kampanjan piirteitä.

Tärkeää on, että STM:n raportissa on myös tehty olennaisia rajauksia siitä, millainen työpankkiyritys ei saisi olla. Se ei saisi myydä tuotteita ja palveluja alle markkinahinnan, eikä perustaa toimintaansa julkisille tuille. Kyse ei ole suojatyöpaikasta. Työpankkiin ei palkata henkilöitä, ellei heillä ”katsota olevan mahdollisuuksia tai haluja sijoittua avoimille työmarkkinoille” (emt., 14).

Työpankki voi saada alkuvaiheessa toimintatukea ja myöhemmässä vaiheessa tuloksiin, kuten avoimille työmarkkinoille siirtyneiden määrään perustuvia bonuksia. Työpankkitoimintaan lisätään raportin mukaan myös työpoolitoiminta. Sillä autetaan yritysten välisissä työntekijöiden siirtojärjestelyissä ja tuotetaan työnantajille rekrytointipalveluja.

Toiminnan kasvutavoitteet ovat nykyiseen lähinnä alkavan toiminnan volyyymiin nähden todella kunnianhimoiset, työllistettyjen määrän tulisi kasvaa v. 2011 tasosta vuoteen 2015 yli 1900 prosentilla! Mielenkiintoista onkin, että kustannusarvio kasvaisi vastaavana aikana vain hieman yli kuuksinkertaiseksi. Julkinen tuki työpankeille on kuitenkin ollut keskimäärin vain 17 % liikevaihdosta, loput on hankittu asiakkailta. Eräs toiminnan ongelmakohta on ollut, että useat sosiaaliset työllistäjät vievät pohjaa työpankkitoiminnalta alihinnoittelulla. Työpankkitoiminnan tuloksia onkin vielä tässä vaiheessa mahdotonta arvioida, kun kokeilu on laajennettu valtakunnalliseksi ja sille asetettu

⁶ Nykyisessä lainsäädännössä käytetään vajaakuntoisten sijasta termiä vammaiset ja pitkäaikaissairaat.

mittavat ja laadullisesti kunnianhimoiset tavoitteet, mutta toteutuneen toiminnan volyyymi on ollut vielä vähäistä.

YKSINYRITTÄJÄTUKIKOKEILU

Yksinyrittäjätukikokeilu käynnistettiin kesällä 2007. Sillä tuettiin ensimmäisen työntekijän palkkaamista yritykseen eli se kohdentui mikroyrityksiin. Näitä on suurin osa yrityskannasta: kaksi kolmasosaa yrittäjistä on yksinyrittäjiä eli yli 150 000. Likikään kaikki yrittäjät eivät tavoittele työntekijän palkkaamista, mutta tämä voi myös olla merkittävä kynnys. Tämän madaltamiseen yksinyrittäjätuella pyrittiin. Tuki oli ensimmäisenä vuonna 30 % ja toisena 15 % palkkakuluista. Kokeilu laajentui alun muutamista Itä-Suomen ja Lapin kunnista suureen osaan Suomea v. 2010 loppuun mennessä. Erityisesti tuki kohdistui Kaakkois-Suomeen, Lappiin, Pohjois-Savoon ja Pohjois-Karjalaan.

Tuen hyväksymisprosentti oli korkea: 87 % hakeneista sai tukea. Sitä käytettiin yhteensä 11 miljoonaa euroa, keskimääräinen tukisumma oli 10 980 euroa. Yksinyrittäjätuen kanssa päällekkäisinä tukina voitiin pitää palkkatukea ja maaseudun yrityksen käynnistämistukea. Yrityksen käynnistämistuki korvasi suuremman osan ensimmäisen työntekijän palkkakuluista kuin yksinyrittäjätuki ja sen kesto oli sama.

Arviointitutkimuksen⁷ mukaan vajaa viidesosa tukea saaneista yrittäjistä piti tukea välttämättömänä ensimmäisen työntekijän palkkaamiselle, vajaata puolta se kannusti palkkaamaan kokoaikaiseen työsuhteeseen. Lopuilla tuella ei ollut vaikutusta. Tuella näytti olevan suurin merkitys jo pitkään yksinyrittäjinä toimineille. Tuen maksatus koettiin hankalaksi. Yli 80 % yrityksistä piti TE-toimiston myöntämää palkkatukea parempana tapana järjestää ensimmäisen työntekijän työllistämistä. Tukiehdot ja sen hakeminen koettiin yleensä helpoksi. Tukea saaneet ja muut yritykset ovat kasvaneet yhtä paljon henkilöstömäärällä arvioituna. Tukeen arvioitiinkin liittyvän selvää vuotoa: tukea saivat myös yritykset, joiden työllistämiseksi se ei ollut välttämätön. (Aaltonen – Heinonen – Luomala 2011). Arvioinnissa päädyttiin siihen, ettei yksinyrittäjätuen kehittäminen sellaisenaan liene perusteltua ja tukeen liittyi vaikuttavuushaasteita ja vuotoa.

STARTTIRAHAKOKEILU

Starttiraha on toimeentulon tukea yrittäjälle perustamisvaiheen aikana, eikä suoranaista yritystukea. Starttiraha aloitettiin kokeiluluontoisesti jo vuonna 1984, mutta vakinaistettiin 1988. Vuosina 2005–2007 kokeiltiin starttirahassa laajennusta, jossa tukea voitiin myöntää muillekin kuin työttömille yrityksen perustajille.

Stenholmin arviointitutkimusten (2006 ja 2007) perusteella monet kokemukset kokeilusta olivat myönteisiä, vaikka varsinaista työllisyysvaikutusten analyysia ei olekaan suoritettu. Vaikutuksista saatiin kuitenkin joitain tuloksia ja viitteitä. Kokoaikaisesti oli yrityksessään työllistynyt v. 2007 86 % ei-työttömänä aloittaneista ja 83 % työttömänä aloittaneista, kun hakeneista (mutta ei saaneista)⁸ ei-työttömistä 64 % työllistyi kokoaikaisesti ja työttömistä 76 %. Mikäli starttirahalla oli työllistymiseen vaikutusta, se näyttäisi olevan ei-työttömillä suurempi nimenomaan kokoaikaisen työllistymisen osalta. Ei-työttömät osallistuneet kokivat starttirahan vaikuttaneen yrittäjyyteen myönteisesti. Välilliset työllisyysvaikutukset vaikuttavat myös positiivisilta: kolmannes oli palkannut muita yri-

⁷ Tutkimus perustui tilastoaineiston analyysiin, yrityskyselyyn ja kirjallisuusanalyysiin. Analyysi perustuu tukea saaneiden ja hakeneiden, mutta ei saaneiden yritysten vertailuun.

⁸ Lähtökohtaisesti ne, jotka ovat hakeneet starttirahaa, mutta eivät sitä saaneet, ovat hakeneisiin ja saaneisiin verrattuna heikompia yrityshankkeita.

tykseensä ja työllisenä aloittaneiden tilalle oli palkattu uusi työntekijä 65 %:ssa tapauksista. Starttirahan saajat korostivat myös sen merkitystä henkisenä tukena yrittäjyydelle. Järjestelmässä esiintyy kuitenkin huomattavia vuotoja: tukea on myönnetty myös henkilöille, jotka olisivat perustaneet yrityksen muutoinkin ja jotka eivät ilmeisesti olisi tarvinneet starttirahaa toimeentulonsa turvaamiseen. Vuotojen laajuutta ei-työttömänä starttirahalla aloittaneiden kohdejoukossa hahmottaa tieto, että vain 16 % ei olisi perustanut yritystä ilman starttirahaa, työttömänä aloittaneilla tämä osuus oli 23 %. Starttirahalla ilmeisesti on kuitenkin yritystoiminnan aloittamista nopeuttavaa vaikutusta. (Stenholm 2006 ja 2007).

TYÖNETSIJÄKOEILU

Vuosina 2002-2004 toteutettiin julkisessa työnvälityksessä työnettsijäkokeilua. Siinä vaikeasti työllistyville työhallinnon asiakkaille pyrittiin etsimään avointen työmarkkinoiden työpaikkoja työnettsijöiden avulla. Työnettsijät saivat puolestaan palkkion vähintään kuuden kuukauden kestoisen työn löytämisestä avoimilta työmarkkinoilta. Kokeilu toteutettiin kahdeksassa suurimmassa työvoimatoimistossa (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere, Oulu, Lahti ja Jyväskylä). Kokeilun tarkoitus oli selvittää, voidaanko työnettsijäpalveluilla löytää avoimilta markkinoilta työpaikkoja työnhakijoille, joiden työttömyys joko on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä. Esimerkiksi maahanmuuttajia ja vajaakuntoisia työnhakijoita voitiin valita kokeilun piiriin.

Työnettsijäpalvelujen seurantatietojen perusteella kokeiluun osallistui vain muutamia satoja työnhakijoita ja heille löytyi heikosti työpaikkoja avoimilta työmarkkinoilta. Työnettsijäkokeilu oli suunniteltu siten, että työn löytyminen ja palkkion maksu työnettsijälle tuli fiskaalisesti edulliseksi verrattuna passiiviseen työttömyysturvaan. Kohderyhmän työllistyminen ilman erityisiä toimia oli myös erityisen epätodennäköistä. Fiskaalinen edullisuus perustui siten työttömyysturvasta koituviin säästöihin. Työnettsijäkokeiluun kohdistui työhallinnossa myös asenteellista vastustusta, kun työnvälitystyötä tekevästä virkailijoista jotkut katsoivat työnettsijöille maksettavan siitä, mitä he tekivät virkatyönä. Vastustuksen voi arvioida jollain tavoin vaikuttaneen siihen, millä tavoin kokeilutoimistot panostivat kokeilun onnistumiseen.

Kokeilun toteuttamiseen varattiin v. 2002 kaikkiaan 12,1 M€ Työnettsijänä saattoi toimia yritys (eri yhtiömuodot), yhdistykset, säätiöt ja yksityinen elinkeinonharjoittaja. Kokeilussa oli kyse siitä, että avointen työmarkkinoiden työpaikkojen hankinta kilpailutettiin eli työnettsijöiden hankinnassa noudatettiin julkisista hankinnoista annettua lainsäädäntöä. Työministeriö määritteli palkkioiden enimmäistasot. Palkkio maksettiin työnettsijälle ainoastaan avoimilta työmarkkinoilta hankitusta työpaikasta (em. vähintään 6 kk), ei tähän johtaneista tai suuntaavista välitoimenpiteistä tai palveluista. Palkkio voitiin maksaa myös osa-aikatyöstä, jos se oli vähintään 75 % kokoaikatyöstä. Palkkion mitoitus perustui työttömyysaikaan ennen työnettsijän löytämisen työsuhteen alkamista. Työministeriön laatimassa hallinnon sisäisessä koulutusaineistossa seurantatutkimus kuului myös suunnitelmiin, mutta sitä ei koskaan toteutettu. Vuoden 2002 elokuussa päivätyn seurantataulukon mukaan keskimääräinen maksettu palkkio oli 372 euroa työpaikkaa kohden, kun vuonna 2003 palkkiot olivat nousseet 1445 euroon. Työllistyneet olivat siis selvästi pitempään työttömänä olleita vuonna 2003, mutta työpaikan löytäneiden määrät jäivät joihinkin kymmeneen. (Työministeriön työnettsijätoimintaa koskevat julkaisemattomat muistiot, koulutusmateriaali ja koontitaulukot). Kokeilu lopetettiin.

VUOROTTELUVAPAAKOEILU

Vuorotteluvapaajärjestelmä käynnistyi kokeiluna vuosina 1996-97 ja muutettiin sitten määräaikaiseksi ja lopulta vakinaistettiin. Vuorotteluvapaasta on tehty useita tutkimuksia, viimeksi työllisyys-

vaikutuksia arvioivat Junka, Korkeamäki, Rokkanen ja Uusitalo (2009). Aiemmin sitä ovat tutkineet Nätti, Ruuskanen ja Virmasalo (1997a ja b) sekä Nätti, Väisänen, Manninen ja Anttila (2005).

Varsinaista kokeiluvaihetta koskevassa tutkimuksessa (emt. 1997a ja b) ja myöhemmässä arvioissa vuorotteluvapaan kohdentumista koskevat tulokset ovat varsin samanlaiset: sitä käytetään kuntasektorilla, kolmannes kuitenkin yrityksissä ja kymmenesosa valtiolla. Naisia vuorottelijoista on seitsemän kymmenestä. Koetut vaikutukset ovat myönteisiä.

Kokeiluvaiheen loppuraportin mukaan sijaiset arvioivat työnsaantimahdollisuuksiensa parantuneen, heistä olikin 58 % sijaisuuden päätyttyä edelleen samalla työnantajalla. Yrityksille vuorottelusta on tullut hyötyä uusien työntekijöiden sisäänajossa ja säästöinä palkoissa (sijaisten palkka on alhaisempi kuin vuorottelijoiden). Nätti et al. (2005) havaitsivat keskimääräisen keston olleen 7 kk. Kuukausitasolla 0,3 % palkansaajista oli vuorottelijoita (vuosina 1996-2004 yhteensä 90 885 henkilöä), työttömistä oli sijaisina 3 %.

Junkan, Korkeamäen, Rokkasen ja Uusitalon (2009) perusteellisen työllisyysvaikutuksia arvioivan tutkimuksen⁹ tulosten mukaan vuorottelijoille työllisyysvaikutus 8 vuoden seuranta-aikana oli kielteinen, sen sijaan sijaisille myönteinen. Tulosten perusteella vuorotteluvapaalle jääneiden työllisyys oli verrokkiryhmää pienempi vielä useita vuosia vuorotteluvapaan jälkeen, 8 vuotta myöhemmin työllisyysaste oli 6 %-yksikköä verrokkeja alhaisempi. Vapaalla olleet ansaitsivat verrokkeja vähemmän ja saivat enemmän sosiaalietuuksia. Nämä tiedot heijastavat työllisyyseroja ryhmien välillä. Sijaisina toimineet ovat useammin työllisinä kuin verrokkit, vielä kahdeksan vuotta vuorottelusijaisuuden jälkeenkin työllisyysaste oli 10 %-yksikköä korkeampi kuin verrokeilla¹⁰. Järjestelmän katsottiin epäonnistuneen tavoitteessaan tukea työssä jaksamista, mikä arvio perustuu työllisyyden, varhaiseläkkeelle hakeutumisen, sairauspoissaolojen ja ansiotulojen kehitykseen vapaan jälkeen. Sijaisten asemaa järjestelmä on kuitenkin parantanut.

Järjestelmän vakinaistamisesta päätettiin vaikutuksia arvioivan tutkimuksen ollessa kesken. Kyse ei tuossa vaiheessa ollut enää aidosta kokeilusta. Joka tapauksessa oli selvää, että päätös vuorotteluvapaan vakinaistamisesta perustui johonkin muuhun kuin evidenssiin järjestelmän työllisyysvaikutuksista.

Tulosten perusteella vuorotteluvapaajärjestelmä kohdentuu voimakkaasti julkisen sektorin naisvaltaisille aloille ja suhteellisen hyvässä työmarkkina-asemassa olevaan työvoimaan.

PALTAMON KOKEILU

Paltamon kunnassa Kainuussa on kokeiltu lähtökohdiltaan kunnianhimoista mallia, jossa työttömänä olleille on tarjottu toimintaa Työvoimatalossa, johon työttömiä on palkattu tukien avulla. Mallista puhutaan myös Paltamon täystyöllisyysmallina: ”Paltamon kunta Kainuussa päätti poistaa työttömyyden kokeilemalla vuosina 2009-2013 työttömyyden hoitamisessa täystyöllisyysmallia (Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus, Väkiraportti 5, 2012).” Malliin kuulu työnhakuklubi ja työvoimatalo, johon työttömiä otettiin työhön, mutta heitä pyrittiin myös auttamaan avoimille työmarkkinoille sijoittumisessa. Kokeilun tavoitteena oli kunnan toimeentulotukimenojen ja –

⁹ Aineistona käytettiin Tilastokeskuksen ns. FLEED –paneeliaineistoa, joka mahdollisti jopa 8 vuoden seurannan. Kullekin vuorottelijalle on haettu aineistosta pari, jonka työllisyys, työhistoria, koulutus, ikä ja sairastavuus oli samanlainen kahdeksana vapaata edeltävänä vuonna. Sijaisille haettiin samanlaisella menettelyllä pari. Käytetty aineisto on erinomainen, koska eri taustamuuttujien yksityiskohtainen vakiointi pitkältä ajalta ennen vapaata oli mahdollista.

¹⁰ Vuorottelusijaisten valinnassa voi tapahtua ns. kerman kuorinta eli ”creaming” –efekti, joka saattaa heikentää muiden työttömien asemaa.

asiakkaiden vähentyminen. Vertailukunnassa Sonkajärvellä oli siirtymiä avoimille työmarkkinoille Paltamo enemmän. Paltamon työllistämismallin piirissä olevat suhtautuivat ansiotyöhön muita ryhmiä kriittisemmin. Työllistämismallin tavoite oli siirtää passiivinen sosiaaliturki aktiiviseksi eli työtulojen piti korvata aiemmin saatu sosiaaliturva. Kuitenkin toimeentulotukea maksettiin edelleen Työvoimataloon työllistyneille. Heille maksettiin myös asumistukea. Hanke on siirtänyt työhallinnon tehtäviä jossain määrin TE-toimistolta työvoimatalolle. Kokeilun alkamisella ei ollut vaikutuksia kunnan toimeentulotukimenojen tai –asiakkaiden vähentymiseen. Sonkajärven vertailukunnassa muutokset olivat positiivisempia. Kokeilua suunniteltaessa ei oltu osattu arvioida, että toimeentulotukea ja asumistukea maksettaisiin vielä Työvoimataloon työllistämisen jälkeenkin. Paltamon kokeilun mittavat arviointitutkimukset ovat edelleen kesken. Ne käsittelevät varsinaisia työllisyysvaihtokuituksia kuitenkin vain niukasti. (Paltamon työllistämismallin arviointitutkimus. Väkiraportti 4, 2012).

Tulonsiirtoja ja kannustavuutta käsittelevän osatutkimuksen tulosten perusteella kokeilun alkamisella ei ole ollut vaikutuksia toimeentulotuen menoihin tai asiakasmääriin. Osaltaan tämä johtuu siitä, että matkakustannuksiin on myönnetty aiempaa enemmän toimeentulotukea. Työvoimatalolle työllistettyjen sosiaaliturvan muuttuminen palkaksi merkitsee myös sitä, että tuloista jätetään huomioonmatta 150 euroa kuukaudessa toimeentulotukilaskelmissa. Toimeentulotukea hakee Paltamossa 20-30 taloutta, jotka ovat työssä Työvoimatalolla. Yleisin hakija on yksinasuva nuori mies, jolla palkka ei riitä. Lisäksi luvattomat poissaolot alentavat palkkaa ja osa on hakenut näille poissaolopäiville toimeentulotukea. Sitä on alennettu 20 %, mutta asiakkaat ottavat sen ”pelin henkeen” kuuluvana asiana. Asumistuki jatkuu myös osalla työllistetyistä, mikä on ristiriidassa kokeilun alkuperäisten tavoitteiden kanssa.

Taloudellisia vaikutuksia käsittelevä tutkimus raportoi, että kokeiluun meni vuonna 2011 Kainuun kehittämisrahaa (valtion tuki) kaikkiaan 3,88 M€ Vaikuttavuusarvioiden perusteella kokeilu on vähentänyt paltamolaisille maksettua työttömyyteen liittyviä etuuksia noin 1,45 M€ Säästö on ollut siis noin 37 % menoista. Tämä on kuitenkin vasta alustava arvio. Todelliset yhteiskunnalliset kustannukset ovat vielä arvioimatta.

Prosessiarviosta laaditun raportin mukaan hankkeessa palkkaus ei aina motivoi ottamaan tehtäviä vastaan ja esimerkiksi Kajaaniin työhön lähteminen koetaan kalliiksi ja vaikeaksi. Toisaalta suureen osaan Työvoimatalon ulkopuolella tarjolla olevista työtehtävistä ei löydy Työvoimatalosta osaavia työntekijöitä. Toisinaan työllistyneet valitsevat Työvoimatalossa olon silloinkin, kun sopivaa työtä olisi tarjolla muualta. Syyt ovat moninaiset. Alun perin tarkoituksena oli, että Paltamo-malliin osallistuminen olisi vapaaehtoista. Tämä ei toteutunut ja TE-toimisto on määrännyt useille henkilöille työttömyysturvan korvauksettomia määräaikoja (karensseja), kun henkilö ei ole toteuttanut työllistymissuunnitelmaansa kuuluvaa työllistymistä Työvoimataloon. ”Lisäpäivillä eläkettä odottaville” Paltamo on hankala asuinpaikka, koska Paltamossa on osoitettavissa työpaikka. Jotkut lisäpäiväläiset ovat muuttaneet tämän vuoksi kirjoille muualle. Toisaalta nuoria on ilmeisesti hakeutunut Paltamoon työpaikan saamiseksi. Mallin toteuttajat ovat pitkälti sitä mieltä, että ansiosidonnaista päivärahaa saavat jätettäisiin kokeilusta pois, koska he ovat helposti työllistyviä. Tässä voi olla kyse ko. ryhmän motivoinnin vaikeudesta. Pitkäaikaistyöttömille ja nuorille on myös ehdotettu omia hankkeita. Työhön lähtemisen ja työssäkäynnin kulttuuria on kuitenkin onnistuttu luomaan. Työnantajat eivät käytä hankkeeseen kuuluvia kovin paljon ja saattavat käyttää väärinkin ilmaisena työvoimana. Kunta, maakunta ja yritykset ottavat joskus työvoimaa Työvoimatalosta ilman normaalia hakumenettelyä, tämä on voinut johtaa halvempiin työvoimakustannuksiin. Kouluavustajien ja siivoojien osalta tarvitaan vielä arvioita siitä, syrjäyttääkö hanke ilman sitä syntyviä työsuhteita ja niiden ehtoja. (Nenonen – Kajanoja 2012).

6+6 – TYÖAIKAKOKEILU

1990-luvulla toteutettiin työaikakokeiluja, joissa oli tavoitteena työntekijöiden työaikojen lyhentäminen ja koneiden, laitteiden ja tilojen käyttöaikojen pidentäminen. Professori Paavo Seppäsen v. 1967 ideoimaa päivävuoromallia alettiin 1990-luvulla kutsua 6+6 -työaikamalliksi. Kokeiluja toteutettiin yrityksissä ja kunnissa.

Laajasta julkisuudesta huolimatta kuuden tunnin työvuoroja kokeiltiin vain harvoissa organisaatioissa. Työmarkkinoilla lyhennyksen kompensoiminen palkoissa aiheutti kiistaa. Muutokset työajan pituudessa ja sijoittamisessa edellyttävät myös työn organisointia koskevia muutoksia. Yrityksissä kokeiluista sovittiin paikallisesti, yleensä entinen palkkataso säilyttäen. Työ muuttui intensiivisemmäksi.

Kuntasektorilla kokeiluun osallistui 19 kuntaa vuosina 1997-98. Vakituinen henkilöstö lyhensi työaikaansa ja samalla palkattiin työttömiä työnhakijoita. Palkkataso alentui keskimäärin 7-8 %, kun työaika lyhenyi 20 %. Valtio tuki työttömien palkkaamista 50 %:n osuudella palkkakustannuksista. Kokeiluihin osallistui 1300 työntekijää ja noin 580 työtöntä työllistyi. Kuntakokeilut toteutettiin etupäässä sosiaali- ja terveystalveissa. Joissain kunnissa oli tavoitteena myös muutokset palveluaikoihin, mutta ne jäivät vähin. (Anttila 2005). Työaikakokeilussa oli myös kampanjan piirteitä.

Jonkinlaisia työllisyysvaikutuksia ilmeisesti syntyi, vaikkei varsinaista vaikuttavuustutkimusta olekaan tehty. Yksityisellä sektorilla kokeiluja syntyi niukasti. Palkkakompensaatio oli työajan lyhennykseen nähden huomattava. Tämän tyyppisistä työaikakokeiluista ei ole viime vuosina keskusteltu.

3.3 Kampanjat

SANSSI – KORTTI

Sanssi –kortti otettiin käyttöön vuonna 2010. Sen tarkoituksena on aktivoida nuoria itse hankkimaan työpaikka ja välittää työnantajille tietoa palkkatuesta. Sanssi-kortin käyttöä tuettiin tiedotuskampanjalla. Kortti kohdennettiin 17-29-vuotiaille, erityisesti vastavalmistuneille, joilla oli toisen asteen tutkinto. Yli 25-vuotiaille kortteja jaettiin vain vähän.

Monipuolisia aineistoja (mm. kysely Sanssi-kortin saaneille nuorille ja työnantajille sekä TE-toimistoille ja otokset työnhakijarekisteristä alle 30-vuotiaista työnhakijoista) käyttänyt analyysi (Pitkänen – Aho – Syrjä 2012) päättyi pitämään Sanssi –korttia hyvänä keinona saada nuoret nopeasti työelämään. Kortin merkitys on huomion kiinnittämisessä nuorten työllistämiseen. Sanssi –korttiin suhtaudutaan myönteisesti sekä työnantajien että nuorten parissa, mutta nuorten kokemukset vaikutuksista työllistymiseen vaihtelevat. Työpaikan löytämistä kortin avulla ei pidetty helppona. Kortista ei saatu riittävästi tietoa. Sanssi –kortin koetaan lisänneen nuorten palkkaamista työharjoittelun jälkeen palkkatuella yrityksiin. Tämä tapahtui myös ilmeisesti aikaisemmin kuin ilman korttia olisi tapahtunut. Analyysiin sisältyvän rekisteriaineiston perusteella Sanssi –kortti on jonkin verran lisännyt palkkatuen käyttöä, mutta sen työllisyysvaikutuksista ei ole näyttöä. Aineistossa ei ollut riittävästi valikoitumisen kontrollointiin tarvittavia tietoja. Analyysien perusteella vaikuttaa siltä, että Sanssi-kortti auttoi kiinnittämään huomiota nuorten työllistämiseen ja aktiiviseen työnhakuun, mutta muuta kuin asennetason vaikutuksia ei voida osoittaa.

IMATRAN NUORTEN KESÄTYÖKOKEILU

Imatran nuorten kesätyökokeilun tavoitteena oli tarjota vuoden 2012 kesällä kuukaudeksi työtä noin 270:lle v. 1995 syntyneelle nuorelle. Hankkeen taustalla olivat nuorten työttömien ja koulutuksensa keskeyttäneiden korkeat määrät. Nuorille haluttiin tarjota myönteisiä kokemuksia työelämästä.

Hanke oli yritysten, kaupungin, kehitysyrityksen, työ- ja elinkeinotoimiston ja muiden nuorten työllistymiseen sitoutuneiden toimijoiden yhteinen. Hankkeeseen oli ilmoittautunut 56 yritystä. Kaikkiaan hankkeen kautta sai työpaikan 232 nuorta, 27 nuorta ei ottanut eri syistä tarjottua työtä vastaan. Työpaikka onnistuttiin Imatran kehitysyrityksen mukaan tarjoamaan jokaiselle sitä haluavalle nuorelle. (Imatran kehitysyritys 2012).

Oleennaista olisi, että myös tällaisista eri toimijoiden kehittämistä kampanjaluontoisista hankkeista, niiden toimintamalleista ja vaikutuksista laadittaisiin arviointitutkimuksia. Esimerkiksi Imatran kokeilussa yrittäjien aktiivinen mukanaolo ja sen vaikutukset normaaliin kesätyöpaikkojen tarjoamiseen verrattuna olisi tutkimisen arvoista.

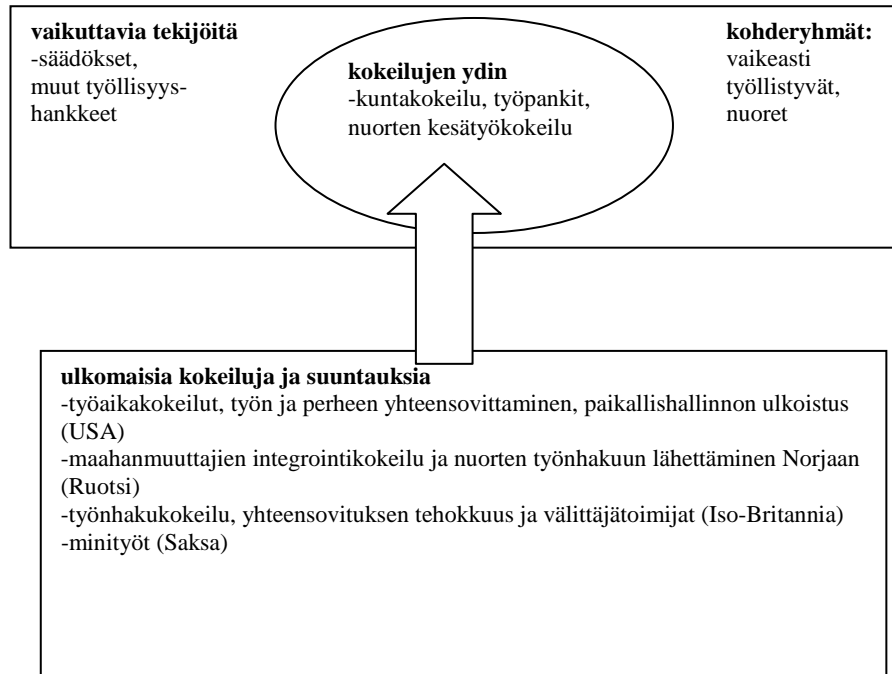
Imatran nuorten kesätyökokeilu on tässä mukana esimerkkinä työllistämiskampanjoista. Vastaavanlaisia nuorten työllistämiskampanjoita on muitakin, esimerkiksi sanomalehti Kalevalla on ollut Duunita mut –kampanja.

3.4 Trendwiki –signaalien tulosten koonti

TEM:n hallinnonalalla toimivaan sosiaaliseen mediaan perustuvaan, wikipedia-pohjaiseen TrendWiki –signaalijärjestelmään perustettiin oma projekti työllisyyskokeilujen arviointiin kesäkuussa 2012. Tarkoituksena oli koota täydentävää kvalitatiivista tietoa työllisyyskokeiluista meta-arvion tueksi. Joulukuuhun mennessä TrendWikin käyttäjät olivat liittäneet projektiin sen kuvauksen ja taustadokumentin lisäksi kaikkiaan 19 signaalia. Ne jakautuivat siten, että 4 signaalia liittyi syksyllä 2012 alkaneeseen pitkäaikaistyöttömyyden kuntakokeiluun, 3 työajan lyhennyskokeiluihin ja työn ja perheen tasapainoon USA:ssa, 2 valtakunnalliseen työpankkikokeiluun, 1 paikalliseen nuorten työllisyyskokeiluun, 2 ulkomaisiin työllisyyskokeiluihin, 1 kulttuurialan työllisyyskokeiluun, 1 vertaili USA:n ja Suomen työmarkkinoita ja työvoimapolitiikkaa, 1 jätelain vaikutuksia kierrätystoiminnassa työllistämiseksi, 1 liittyi paikallishallinnon ulkoistukseen USA:ssa, 1 työvoiman kysynnän ja tarjonnan yhteensovittamiseen ja välittäjätoimijoihin Britanniassa, 1 ruotsalaisten nuorten työnhakuun lähettämiseen Norjaan ja 1 Saksan mini-töihin. Kaikki 19 signaalia eivät olleet varsinaisia työllisyyskokeiluja, vaikka TrendWikin käyttäjät olivat ne tähän projektiin linkittäneet.

Projektin tarkkarajaisuus ja suhteellisen lyhyt aika sen toteuttamiseen Trendwikissä (kesäkuun loppu – joulukuun puoliväli) ovat voineet vaikuttaa signaalien tiettyyn satunnaisuuteen. Joka tapauksessa signaaleista voidaan erottaa työllisyyskokeilujen ytimeen kuuluvat asiat: pitkäaikaistyöttömien kuntakokeilu, työpankit sekä nuorten kesätyökokeilu. Tämän ytimen ulkopuolella ovat kotimaiset vaikuttavat tekijät, kuten säädösmuutos (jätelaki) ja työllistämishanke kulttuurialalla. Kansainvälisiä toimintaympäristön kokeilusuuntauksia ovat tässä aineistossa amerikkalaiset työaikakokeilut ja paikallishallinnon ulkoistus, ruotsalainen maahanmuuttajien integrointikokeilu ja nuorten tukeminen työnhakuun Norjaan, brittiläiset työnhakukokeilu ja yhteensovituksen tehokkuutta ja välittäjien roolia kuvaavat innovaatiot sekä Saksan minityöt. Tematiikka voidaan esittää kokeilujen kohderyhmien osalta myös niin, että ajankohtaiset kokeilut kohdistuvat vaikeasti työllistyviin ja nuoriin.

Kuvio 1. Trendwiki –signaalien ryhmittely kotimaisten työllisyyskokeilujen näkökulmasta ajalta kesäkuu – joulukuu 2012

Temaattisina kysymyksinä Trendwiki –signaalit kuvaavat sekä Suomessa että muissa maissa toteutettuja työllisyyskokeiluja ja esittävät niitä koskevia tuloksia. Lisäksi signaalit kuvaavat erilaisia työelämän kehityssuuntia ja työllistämishankkeita. Ajallisena horisonttina signaalit kuvaavat työllisyyskokeiluja v. 2012 puolivälistä joulukuulle. Kotimaisten työllisyyskokeilujen tematiikassa ovat esillä olleet pääosin pitkäaikaistyöttömien kuntakokeilu ja työpankit. Esimerkiksi verotuista ei ole Trendwikiin viety yhtään signaalia, tosin siihen liittyviä kokeiluja ei ole ollut käynnissäkään. Ulkomaiset kokeilut ja työllisyyspolitiikan suuntauksia voidaan tiivistää etenkin työnhakuun, nuoriin ja työaikakysymyksiin. Suomalaisessa keskustelussa ei ole ollut oikeastaan ollenkaan työaikakysymyksiä työllisyyskokeilujen kannalta vuonna 2012.

TrendWiki –havainnot viittaavat vahvasti siihen, ettei Suomessa ole käyty vuoden 2012 jälkipuoliskolta lähtien kovin aktiivista keskustelua työllisyyskokeiluista. Ainoastaan pitkäaikaistyöttömyyden kuntakokeilusta, työpankeista ja nuorten kesätyökokeiluista oli julkista keskustelua. Esimerkiksi jatkossa tarvittavista kokeiluista ei löytynyt yhtään havaintoa.

4. Päätelmät – onko yksikään kokeilu onnistunut?

Tämän tiiviin työllisyyskokeilujen jäsentelyn ja tulosten läpikäynnin perusteella suomalaisten työllisyyskokeilujen suurin ongelma lienee jo niiden valmistelussa. Kokeiluja on vähän ja niistäkin aitoja kokeiluja vain osa. Hyvässä kokeilussa pyritään todella kokeilemaan ja arviointi on rakennettu sisälle jo itse kokeiluasetelmaan. Tässä mielessä onnistuneena työllisyyskokeiluna voidaan pitää

Pohjoisen ja saariston sosiaaliturvamaksuvapautuskokeilua. Arviointi suunniteltiin ja toteutettiin huolellisesti.

Kokeilujen ongelmakohtiin liittyy myös ohut kokeilukulttuuri. Esimerkiksi brittiläinen työvoimapaalvelujen vaikutuksia selvittävä kokeilu pyrki tarkastelemaan säästömotivaatiolla, onko palveluilla vaikutusta työllistymiseen ja voidaanko ne järjestää kevyemmin. Osoittautui, että työllistyminen hidastui kun työnhakijoiden työnhakua koskevia palveluja ja vaatimuksia väljennettiin. Työllisyyskokeilun suunnittelu olisi Suomessa tehty todennäköisesti vastaavassa tilanteessa lisäämällä ja tehostamalla palveluja jollain ryhmällä ja jättämällä ne muilla ennallaan. Brittiläinen kokeilu tulee kuitenkin edullisemmaksi. Suomessa se todennäköisesti kohtaisi jo lainsäädännöllisiä ongelmia. Työllisyyskokeilujen järjestämiselle onkin olemassa sekä lainsäädännöllisiä, poliittisia että asenteellisia esteitä. Esimerkiksi perustuslain takaama yhdenvertaisuus ja sen tulkinta voivat estää kaikkein kunnianhimoisimpia ja mielenkiintoisimpia kokeiluja. Kokeilukulttuurin ohuus näkyy myös kokeellista asetelmaa käyttävien alan tutkimusten vähäisyytenä moniin muihin maihin nähden, vaikka kenttäkokeellisella asetelmalla saadaan luotettavimmat tulokset (Hämäläinen – Uusitalo 2005).

Taulukko 3. Työllisyyskokeilujen ominaispiirteitä toistaiseksi voimassa oleviin politiikkamuutoksiin verrattuna

	työllisyyskokeilu	toistaiseksi voimassa oleva politiikkamuutos
lähtökohta	tiedon hankinta myöhempiä politiikkamuutoksia varten	epäkohdan korjaus tai pyrkimys politiikan vaikutusten parantamiseen
tiedonsaanti	voi jäädä puutteelliseksi määräaikaisuuden tai mielenkiinnon puutteen takia	tiedonsaanti lähtökohtaisesti kokeilua parempaa
kohderyhmän toiminta	ei välttämättä sopeuta toimintaansa määräaikaiseen kokeiluun	todennäköisesti sopeuttaa toimintaansa muutokseen
kustannukset	rajautuvat kokeilun kohderyhmään määrääjäksi	rajautuvat kohderyhmään toistaiseksi
hallinnollinen taakka	suorissa tuissa voi olla suuri etenkin lyhytkestoisessa kokeilussa	suorissa tuissa voi olla suuri, muutoksen pysyvyys lieventää tätä
vaikutusten ilmeneminen	vaikutusten tulisi ilmetä rajatulla kokeilujaksolla	vaikutukset joko kerrallisia tai ilmenevät pitemmän ajan kuluessa
sivuvaikutukset	verotuissa kohdennus vaikeaa, määräaika voi rajata vuotoja	verotuissa tarkka kohdennus vaikeaa
arviointi ja sen vaikutus	keskeisistä kokeiluista arvioinnit tehty, arvioinneilla vaikutusta kokeilua koskeviin politiikkapäätöksiin	arvioinnit eivät kattavia, arvioinnin lisäksi useat muut tekijät vaikuttavat politiikkapäätöksiin

Taulukossa 3 on esitetty työllisyyskokeilujen ja toistaiseksi voimassa olevien politiikkamuutosten vertailua keskeisten tekijöiden suhteen. Kokeilu on tällaiseen muuhun politiikkamuutokseen verrat-

tuna välivaihe, joten sillä tulisi olla myös oletettuja hyötyjä. Keskeinen tekijä kokeilussa on tiedon hankinta. Sen saaminen edellyttää kokeilun huolellista suunnittelua ja arvioinnin liittämistä kokeiluun. Kokeilu ei myöskään saisi aiheuttaa tavoitteeseensa nähden liian suuria hallinnollisia tai muita kustannuksia.

Kokeilujen eräs keskeinen ongelma on niistä tiedottaminen kohderyhmille niin, että kokeilusta tiedetään ja syntyy mielenkiintoa siihen osallistumiseen. Tiedon puute saattaa selittää sen, että osallistujaryitykselle varsin yksinkertaistakin toimenpidettä, ilmoitusta verottajalle ja maksujen tilittämättä jättämistä saatetaan pitää monimutkaisena. Myös tiedotuskampanjan tyyppisessä kokeilussa esiintyi tiedon puutetta kokeilusta. Kohderyhmään kuuluvat eivät välttämättä sopeuta toimintaansa määräaikaiseen muutokseen. Tämän voi arvioida koskevan etenkin yrityksiä. Toisaalta esimerkiksi nuoret työnhakijat voivat nopeasti omaksua uuden kokeilun.

Suorien tukien ja verotukien välinen ero ei välttämättä noudata kokeilun ja muun muutoksen rajaa, joskin suora tuki voi aiheuttaa erityisen suurta hallinnollista taakkaa määräaikaisessa kokeilussa ja verotukseen liittyvät vuodot voivat olla erityisen suuria pysyväisluontoisessa uudistuksessa. Nämä näkökohdat tulisi ottaa huomioon kokeilujen suunnittelussa. Vaikka poikkeuksiakin on, keskeisiin kokeiluihin on liitetty arviointi, joilla on myös ollut vaikutusta kokeilua koskeviin politiikkapäätöksiin. Eräs ongelma arviointitiedon hankinnassa kokeiluista on aikataulu: varsinaisen vaikuttavuusanalyysin laadinta edellyttää hyvää tutkimusaineistoa, tyyppillisesti mikroaineistoa, jonka laadinnassa voi esiintyä pitkäkin tilastointiviive. Kokeiluissa paine arviointitiedon saamiseen nopeasti kokeilun usein vielä käynnissä ollessa on suuri. Tämän vuoksi joissain arvioinneissa ei varsinaisesti voitu vastata kaikkein keskeisimpään kysymykseen: oliko kokeilulla työllisyysvaikutuksia. Tai ainakin vastaaminen jäi kysely-, haastattelu- ja rekisteriaineistojen melko alustavaan analyysiin, eikä huolelliseen vaikuttavuusasetelmaan ollut mahdollisuuksia. Kyselyt, asennemuutoksia mittaavat tiedot tai yleisluontoiset rekisteriaineistot samantyyppisestä kohderyhmästä eivät mahdollista vaikuttavuuskysymykseen vastaamista. Koko työllisyyskokeiluun uhratut varat ja työpanos voi valua hukkaan, jos arviointia ei ole järjestetty asianmukaisesti ja lopputulokseksi jää, ettei vaikutuksia voitu asianmukaisesti arvioida. Tämä on ehdottomasti otettava tulevia kokeiluja suunniteltaessa huomioon.

Suomalaiset keskeiset työllisyyskokeilut 1990- ja 2000-luvulla ovat työvoiman kysyntäpuoleen sekä kysynnän ja tarjonnan yhteensovitukseen liittyviä. Ainut tarjontakokeilu on vuorotteluvapaa-kokeilu. Sen tarjontavaikutus osoittautui kuitenkin negatiiviseksi, välillisesti se synnytti kuitenkin kysyntävaikutuksia vuorottelusijaisille. Vuorotteluvapaan ideaan kuitenkin kuuluu, että vuorottelijat osallistuisivat vuorottelujakson tarjoaman tauon jälkeen aktiivisesti työelämään. Tulosten perusteella voi arvioida, että vuorotteluvapaa kohdentuu työvoimapolitiittisesti epätarkoituksenmukaisesti. Yhdestä kokeilusta huolimatta tarjontakokeilut ovat työllisyyskokeilujen aukkokohta. Voidaan kuitenkin katsoa, että työpankeissa, työnetsijäkokeilussa ja Paltamon kokeilussa voi olla välillisesti myös osallistujien työkykyyn, työnhakuvalmiuksiin ja kvaifikaatioihin liittyviä aspekteja. Se ei kuitenkaan tee niistä tarjontakokeiluja. Monia vähän työmarkkinoille osallistuvia ryhmiä voitaisiin kuitenkin integroida tehokkaammin työelämään, jos erilaisia menetelmiä kokeiltaisiin aluksi pienemmässä mitassa.

Kohderyhminä kokeiluissa ovat olleet matalan työllisyyden alue tai kunta, tietyt toimialat kotitaloussektorilla, matalapalkkainen työ, osatyökykyiset ja pitkään työttömänä olleet sekä muut vaikeassa asemassa työmarkkinoilla olevat, yksinyrittäjät, alkavat yrittäjät, nuoret, yritykset ja kunnat sekä pitkään työssä olleet. Kun kohderyhmiä ja kokeilun tyyppettä yhdistetään, havaitaan verotukikokeilujen kohdistuvan (teknisesti) yrityksille, kunnille ja kotitalouksille. Varsinaiset kohderyhmät ovat alityöllisyysalueiden yritykset, työntekijät ja työttömät, ikääntyneet matalapalkkaiset sekä remont-

ti-, siivous- ja hoivapalveluja käyttävät kotitaloudet. Suorat tuet puolestaan kohdentuvat yrittäjille (alkavat ja yksinyrittäjät), vaikeasti työllistyville (osatyökykyiset, pitkään työttömänä olleet ja ne, joiden työttömyys uhkaa pitkittyä), pitkään työssä olleille ja työttömille sekä yrityksille ja kunnille. Kampanjat kohdistuvat nuoriin. Myös verotukien kohdentuminen näyttää kokeiluissa valikoivalta, mutta suorien tukien kohderyhmämäärittelyt voivat olla vielä valikoivampia. Erona kohdentumisessa on tietysti myös se, että suora tuki valikoi hallinnollisesti kohderyhmästä ne, jotka lopulta saavat tukea, kun verotukea voi hyödyntää tietyt kriteerit täyttävä ilman muuta. Kampanjakin voi olla valikoiva, esimerkiksi Sanssi –korttia jaettiin osalle kohderyhmään kuuluvista.

Keskeisistä työllisyyskokeiluista on pääsääntöisesti teetetty arviointitutkimuksia. Joistain pienistä kokeiluista (esimerkiksi työnetsijäkokeilu) niitä ei ole kuitenkaan teetetty. Kokeilujen tutkimuksellista validiteettia on vaikea arvioida vertailemalla suoraan tutkimuksia keskenään, koska kokeilut ovat vaikeasti vertailtavissa, ne on toteutettu eri aikoina ja saatavissa olevat tutkimusaineistot ja sitä myöten menetelmät ovat vaihtelevia. Työllisyyskokeilujen arvioinnissa näkyy kuitenkin myös tutkimuksellista kunnianhimoa. Erityisesti voidaan nostaa esille kolme laadukasta arviointia: sosiaaliturvamaksukokeilun arviointi (useita tutkimuksia), matalapalkkatuen arviointi sekä vuonna 2009 toteutettu vuorotteluvapaan arviointi.

Työllisyyskokeilujen arvioinnin tuloksen täytyy kuitenkin keskittyä työllisyysvaikutuksiin. Sillä perusteella on perusteltua kysyä, onko yksikään työllisyyskokeilu Suomessa onnistunut? Vaikka edellä esitetyistä syistä kokeilujen työllisyysvaikutukset eivät ole tutkimuksellisesti täysin vertailtavissa, tämän tiiviin meta-arvioinnin perusteella näyttää siltä, että kokeiluna alkanut kotitaloustyön verotuki sisältää jopa suhteellisen laajoja työllisyysvaikutuksia. Kun kokeilu on vakinaistettu ja arviot ovat jo useiden vuosien takaa, olisi arviointi kuitenkin aiheellista uudistaa. Esimerkiksi tuettujen toimintojen markkinatilanne on voinut muuttua aiemmasta. Lisäksi kotitaloustyön verotukea on muutettu useita kertoja. Kotitaloustyön verotuen työllisyysvaikutukset ovat ilmeisesti melko suuria, mutta arviointien aineistoon ja menetelmiin on kuitenkin syytä liittää varauksia. Toinen ainakin osittain myönteisiä työllisyysvaikutuksia sisältävä kokeilu oli ikääntyneiden matalapalkkatuki, joka kuitenkin lakkautettiin. Kokeilun tulokset eivät siten täyttäneet ainakaan yhteiskuntapoliittisia kriteerejä. Vielä työllisyysnäytöiltään hyvin suppea, mutta lupaava kokeilu ovat työpankit. Starttirahan laajennus muihinkin kuin työttömiin viittaa myös myönteisiin työllisyysvaikutuksiin. Useimmista muista kokeiluista voidaan todeta, että ne eivät ainakaan tuottaneet todennettavia työllisyysvaikutuksia, mutta saattoivat olla sikäli onnistuneita, että asia selvitettiin kokeilun avulla.

Vuoden 2012 loppupuolella käynnistynyt pitkäaikaistyöttömien kuntakokeilu tulee arvioida, kunhan siitä kertyy arviointiaineistoa. Tähän kokeiluun liittyy myös kunta- tai hankekohtaisia kehittämislaboratorio –tyyppisiä aspekteja, joiden vaikutusten arviointi kokeiluna tulee todennäköisesti olemaan haasteellista.

Lähteet

- Aaltonen, Satu – Heinonen, Jarna – Luomala, Katri (2011); Yksinyrittäjätuen vaikuttavuuden ja toimivuuden arviointi. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, työ ja yrittäjyys 18/2011, Helsinki
- Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki – Tiainen, Pekka (2010); [Lainsäädännön työllisyysvaikutusten arviointi ja taloudelliset vaikutukset](#), TEM-analyyseja 27/2010, www.tem.fi, viitattu 4.10.2012
- Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki (2010); Työllisyysvaikutusten arviointi säädösvalmistelussa, Työpoliittinen aikakauskirja 2/2010, www.tem.fi, viitattu 4.10.2012
- Anttila, Timo (2005); Reduced Working Hours. Reshaping the Duration, Timing and Tempo of Work. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social research 258, University of Jyväskylä
- Arnkil, Robert – Karjalainen, Vappu – Aho, Simo – Lahti, Tuukka – Lyytinen, Sanna-Mari – Spangar, Timo (2004): Yhteispalvelusta palvelukeskuskonseptin kehittämiseen. Yhteispalvelukokeilun arvioinnin loppuraportti. Työhallinnon julkaisu 339, työministeriö, Helsinki
- Holm, Pasi – Vihriälä, Vesa (2002); Matalan tuottavuuden työn tuki. Tarpeellinen keino työllisyyden parantamiseksi Suomessa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen työpapereita N:o 57, http://www.ptt.fi/dokumentit/tp57_09080610.pdf, viitattu 8.2.2013
- Hämäläinen, Kari – Tuomala, Juha (2006): Työvoimapolitiittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi. Työpoliittinen tutkimus 315, työministeriö, Helsinki
- Hämäläinen, Kari – Uusitalo, Roope (2005): Kannattaisi kokeilla. Kokeelliset asetelmat työvoimapolitiittisten toimenpiteitten vaikutusten arvioinnissa. Työpoliittinen tutkimus 285, työministeriö, Helsinki
- Imatran kehitysyritys, verkkosivut, www.kehy.fi, viitattu 15.10.2012
- Junka, Teuvo – Korkeamäki, Ossi – Rokkanen, Miikka – Uusitalo, Roope (2009): Vuorotteluvapaa-järjestelmän työllisyysvaikutukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, työ ja yrittäjyys 35/2009, Helsinki
- Karikallio – Volk, Raija (2009): Suomen matalapalkkatuen kohdentuminen ja työllisyysvaikutukset, TEM-julkaisuja, työ ja yrittäjyys 63/2009; Helsinki
- Korkeamäki, Ossi – Uusitalo, Roope (2005); Sosiaaliturvamaksukokeilun vaikutus työllisyyteen. Arviointiprojektin raportti. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön monisteita 2005:7, Helsinki
- Korkeamäki, Ossi – Uusitalo, Roope (2006); Employment Effects of a Payroll-Tax Cut: Evidence from a Regional Tax Exemption Experiment. VATT Discussion Papers 407, Government Institute for Economic Research, Helsinki
- Korkeamäki, Ossi – Uusitalo, Roope (2008); Employment and Wage Effects of a Payroll-Tax Cut – Evidence from a Regional Experiment, VATT Discussion Papers 443, Government Institute for Economic Research, Helsinki

Korkeamäki, Ossi (2011); Lapin ja Kainuun sosiaaliturvamaksuvapautuksen vaikutus yritysten työllisyyteen, palkkoihin ja kannattavuuteen. VATT-tutkimuksia 163, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki

Korkeamäki, Ossi – Uusitalo, Roope (2012); Employment and wage effects of a payroll tax cut. In: Korkeamäki: Essays on labour demand and wage formation. VATT Publications 60, Government Institute for economic Research, Helsinki

Middlemas, Jayne (2006); Jobseekers Allowance intervention pilots quantitative evaluation. Department for Work and Pensions, Research Report No 382. <http://research.dwp.gov.uk/asd/asd5/rports2005-2006/rrep382.pdf> , viitattu 4.10.2012

Nenonen, Tellervo – Kajanoja, Jouko (2012); Paltamon työtä kaikille –kokeilun prosesseja, haasteita ja onnistumisia 2009-2012. Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos, Tampere, http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/103035/URN_ISBN_978-952-245-788-2.pdf?sequence=1 , viitattu 1.2.2013

Niilola, k. - Valtakari M. – Kuosa I. (2005). Kysyntälähtöinen työllistäminen ja kotitalousvähennys. Työpoliittinen tutkimus 266, työministeriö, Helsinki

Niilola, K. – Valtakari, M. (2006): Kotitalousvähennys kotipalvelumarkkinoiden luojana ja työllisyyden lisääjänä, työpoliittinen tutkimus 310, työministeriö, Helsinki

Nätti, Jouko - Ruuskanen, Sauli – Virmasalo, Ilkka (1997a); Vuorotteluvapaan liikkeellelähtö. Vuorotteluvapaakokeilun seurantatutkimuksen väliraportti. Työpoliittinen tutkimus 172, työministeriö, Helsinki

Nätti, Jouko - Ruuskanen, Sauli – Virmasalo, Ilkka (1997b); Vähän mutta hyvää. Vuorotteluvapaakokeilun seurantatutkimuksen loppuraportti. Työpoliittinen tutkimus 180, työministeriö, Helsinki

Nätti, Jouko – Manninen, Maarit – Väisänen, Mia – Anttila, Timo (2005); Vuorotellen virkeäksi. Vuorotteluvapaan seurantatutkimus. Työpoliittinen tutkimus 279, työministeriö, Helsinki

Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus. Väliraportti 4, toimittanut P.-L. Kotiranta. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos, <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/400d66a2-c9d3-419f-a263-cb9b62644fad>, viitattu 4.10.2012

Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus. Väliraportti 5, toimittanut Pirjo-Liisa Kotiranta, Terveiden ja Hyvinvoinnin Laitos, <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/5dc3be19-4c4a-4b0b-9bbf-22522d1d6aa2>, viitattu 1.2.2013

Pitkänen, Sari – Aho, Aimo – Syrjä, Sannu (2012); Markkinointia ja uusia mahdollisuuksia – tutkimus Sanssi –kortin käytöstä, käyttöön liittyvistä kokemuksista ja vaikutuksista nuorten työllistymiseen. TEM-julkaisuja, työ ja yrittäjyys 25/2012

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp> Viitattu 4.10.2012.

Stenholm, Pekka (2006); Starttirahalla yrittäjyyteen. Kokemuksia starttirahakokeilusta. Työpoliittinen tutkimus 320, työministeriö, Helsinki

Stenholm, Pekka (2007); Starttiraha yrittäjyyden avaimena. Jatkokokemuksia starttirahakokeilusta 2005-2007. Työpoliittinen tutkimus 332, työministeriö, Helsinki

Työllisyyden kuntakokeilu (2012); infokirje 2, 18.12.2012, Kuntaliitto ja työ- ja elinkeinoministeriö

Valtakunnallinen työpankkikokeilu (2012); Raportteja ja muistioita 2012:16, sosiaali- ja terveysministeriö, <http://www.stm.fi/julkaisut/raportteja-ja-tyoryhmamuistioita/nayta/-/julkaisu/1815823> , viitattu 15.10.2012

Valtakunnallinen työpankkikokeilu 2010 (2011); Tulokset, työpankkien toiminta ja kehittämissuositukset. Selvityksiä 2011:9, sosiaali- ja terveysministeriö <http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/julkaisu/1555687>, viitattu 15.10.2012

TEM-analyyseja – verkkojulkaisusarjassa aiemmin ilmestynyt
 → www.tem.fi → julkaisut → TEM-analyyseja

Nio, Ilkka (1/2008); **Työvoimatoimistojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi – esimerkkinä rakenteellisen työttömyyden alentaminen**

Torvi, Kai (2/2008); **Maahanmuutto vastauksena työvoiman saatavuuteen – loppuraportti**

Nio, Ilkka – Torvi, Kai – Tuomaala, Mika (3/2008); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste**

Nio, Ilkka – Sardar, Paula (4/2008); **Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuosina 2005 ja 2006**

Tuomaala, Mika (5/2008); **Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2007**

Alatalo, Johanna – Tuomaala, Mika (6/2008); **Alueelliset rakennemuutokset**

Mella, Ilkka (7/2008); **Maakuntien suhdannekehitys**

Nio, Ilkka – Torvi, Kai – Tuomaala, Mika (8/2008); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste, syksy 2008**

Tuomaala, Mika – Torvi, Kai (9/2008); **Kohti työperusteista maahanmuuttoa: Ulkomailta palkattavan työvoiman tarpeen arviointi**

Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki (10/2009); **Työttömyysturvan uudistuslinjausten ex ante -vaikutusarviointia**

Nio, Ilkka – Torvi, Kai – Tuomaala, Mika (11/2009); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste, kevät 2009**

Heinonen, Ville – Kangaspunta, Kirsi – Räisänen, Heikki – Sardar, Paula (12/2009); **Työllisyys ja työttömyys eri koulutustasoilla – tilastollinen tarkastelu**

Tuomaala, Mika (13/2009); **Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2008**

Alatalo, Johanna – Torvi, Kai (14/2009); **Joustoturva Suomen työmarkkinoilla: indikaattorit ja niiden tulkinta**

Mella, Ilkka (15/2009); **Maakuntien suhdannekehitys 2007-2009**

Alatalo, Johanna – Nio, Ilkka – Tuomaala, Mika (16/2009); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin talous- ja työmarkkinaennuste, syksy 2009**

Kaarna, Anssi (17/2009); **Väestön hyvinvointi alueilla – tilastollinen katsaus**

Nio, Ilkka – Sardar, Paula (18/2009); **Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuosina 2006 ja 2007**

Räisänen, Heikki – Tuomaala, Mika (19/2010); **TE -toimistojen tuottavuus ja työpaikkojen täytön tehokkuus**

Kaarna, Anssi – Mella, Ilkka (20/2010); **Maakuntien suhdannekehitys 2008 – 2010**

Nio, Ilkka – Tuomaala, Mika (21/2010); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste**

Tuomaala, Mika (22/2010); **Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2009**

Kaarna, Anssi – Mella, Ilkka (23/2010); **Maakuntien suhdannekehitys 2008 – 2010**

Nio, Ilkka – Sardar, Paula (24/2010); **Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2008**

Alatalo, Johanna – Nio, Ilkka – Tuomaala, Mika (25/2010); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste, syksy 2010**

Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki – Tuomaala, Mika (26/2010); **Työvoiman rekrytointi taantumassa – julkisen työnvälityksen näkökulma**

Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki – Tiainen, Pekka (27/2010); **Lainsäädännön työllisyysvaikutusten arviointi ja taloudelliset vaikutukset**

Avikainen, Ahti – Kerminen, Päivi – Korhonen, Tiina – Murto, Mikko – Peura, Jari (28/2010); **Työhönoittamisesta työn tarjoamiseen – työhönoitusten käyttöä koskeva selvitys ja kehittämissitykset**

Kaarna, Anssi – Mella, Ilkka (29/2011); **Maakuntien suhdannekehitys 2009 – 2011**

Alatalo, Johanna – Räisänen, Heikki – Tuomaala, Mika (30/2011); **Työvoimatilanne metsäalan ammattiteissa**

Douglas, Inka – Kerminen, Päivi – Meling, Timo – Peura, Jari (31/2011); **Työttömyysturvan menettämisen työvoimapolitiisesta moitittavan menettelyn takia**

Alatalo, Johanna – Nio, Ilkka – Tuomaala, Mika (32/2011); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste**

Tuomaala, Mika (33/2011); **Työvoiman hankinta toimipaikoissa vuonna 2010**

Nio, Ilkka – Sardar, Paula (34/2011); **Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2009**

Järvinieniemi, Päivi (35/2011); **Suomen työelämän muutoksia 2000 luvulla – Tutkimuksesta vaikuttavaan kehittämiseen?**

Alatalo, Johanna – Nio, Ilkka – Tuomaala, Mika (36/2011); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste, syksy 2011**

Hytönen, Jukka – Mella, Ilkka – Pousi, Anu (37/2011); **Äkillisen rakennemuutoksen alueet 2007 – 2011**

Räisänen, Heikki (38/2011); **Rekrytoinnin mustan laatikon avaaminen: rekrytoinnin syyt, rekrytointiongelmät ja hakukanavat Suomessa v. 2010**

Mella Ilkka (39/2012); **Maakuntien suhdannekehitys 2010-2012**

Alatalo, Johanna – Tuomaala, Mika (40/2012); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste, kevät 2012**

Tuomaala, Mika (41/2012); **Työvoiman hankinta toimipaikoissa 2011**

Sihto, Matti – Tuomaala, Mika – Sardar, Paula (42/2012); **Työvoimapolitiisilta toimenpiteiltä sijoittuminen vuonna 2010**

Koponen, Eija-Leena – Laiho, Ulla-Maija – Tuomaala, Mika (43/2012); **Mistä tekijät sosiaali- ja terveysalalle – työvoimatarpeen ja –tarjonnan kehitys vuoteen 2025**

Alatalo, Johanna – Tuomaala, Mika (44/2012); **Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin ennuste. Syksy 2012**

Sihto, Matti – Sardar, Paula (45/2012); **Ikääntyneiden työllisyys- ja työttömyyskehitys uuden ikäpolitiikan aikana**

Honkanen, Petri – Kangaspunta, Seppo – Koponen, Eija-Leena – Tukki, Jukka – Tuohinen, Titta (46/2013); **Ilmiöitä 2013 – Toimintaympäristön muutoksia, joita TEM ei voi väistää**

